

No 95

Ediție de lux.

Luceafărul

Revistă pentru literatură,

□ □ artă și știință □ □

Apare de douăori pe lună

Redactor: Oct. C. Tăslăuanu

An. XII.

nr. 5.

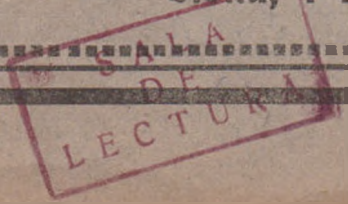
Cuprinsul:

Ion Bârgovan . . .	Dimitrie Dinicu.	Maria Cunjan . . .	Pro memoria (poezie).
Maria Cunjan . . .	Cântec (poezie).	T. Codru	Concertul Lucia Cosma.
Veniamin Negru . . .	Carmen vulgare.	V. Stanciu	Spre al șaselea continent: Expedițiunea căpitanului Scott. Expedițiunea căpi- tanului Roald Amundsen.
Z. Bărsan	Trisfia (poezie).		
Victor Stanciu . . .	Legenda funigeilor.		
I. Agârbiceanu . . .	Arhanghelii (roman).		
A. C.	Pagini streine. Ed. Harau- court: Cântecul funebru.		

Cronici: N. I.: Teatrul modern: „Ziua din urmă“. Adrian Corbul: Scrisoare din Franța. Însemnări: O aniversare. Daniil P. Bărcianu. Dr. Ion Borcia. Concertele de iarnă din București. La frontiera româno-bulgară. — Poșta redacției. — Șahul.

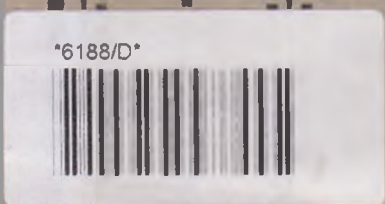
Ilustrațiuni: Dimitrie Dinicu, violinist și conducătorul „Orchestrai Ministerului instrucției“ din București. 2 vederi la frontiera româno-bulgară. Domnișoara Ana Voileanu. Doamna Lucia Cosma.

Sibiu, 1 Martie v. 1913

Prețul unui număr: 1 cor. 20 bani.

6188

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ, ARTĂ ȘI ȘTIINȚĂ.

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE REDACȚIE.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. T. Brediceanu, Dr. C. Bucșan, Al. Cazaban, Il. Chendi, I. Ciocârlan, V. Cioflec, D. N. Clotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, Dr. Silviu Dragomir, I. Duma, Victor Eftimiu, I. Enescu, Aurel Esca, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Ghiбу, Octavian Goga, Eugen Goga, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodoș, Nerva Hodoș, Șt. O. Iosif, I. I. Lăpădatu, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Liviu Marian, Dr. I. Mateiu, Octav Minar, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murnu, D. Nanu, V. C. Osvadă, I. Paul, Cincinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, Gh. Popp, Dr. Sextil Pușcariu, Dr. P. Roșca, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Săulescu, M. Simionescu-Râmniceanu, V. Șorban, I. U. Soricu, Victor Stanciu, Caton Theodorian, D. Tomescu, Lazar Triteanu.

ABONAMENT:

Ediția simplă

În Austro-Ungaria:

1 an . 20 cor., 6 luni . 10 cor.

Pentru preoți, învățători și studenți:

1 an . 16 cor., 6 luni . 8 cor.

În România și străinătate:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

Ediția de lux

În Austro-Ungaria:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

În România și străinătate:

1 an . 32 cor., 6 luni . 16 cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 14 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

Prin Librăria W. Krafft, în Sibiu

se pot comanda:

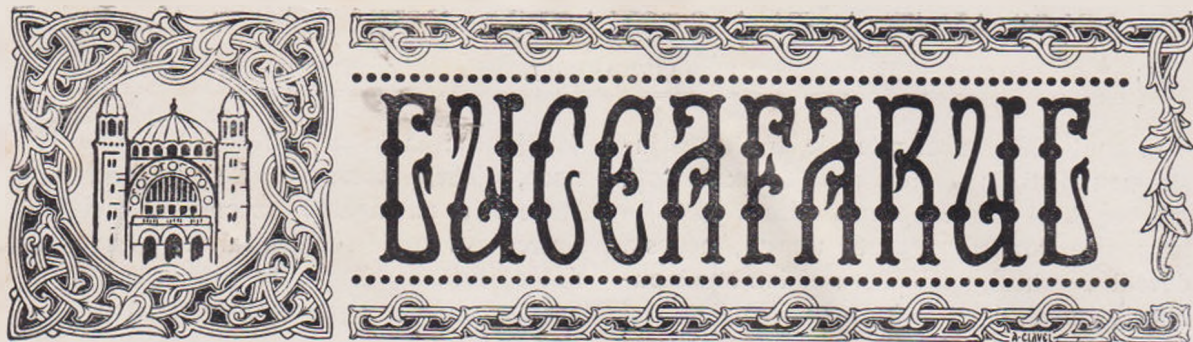
Cristescu, Fl. și I. G. Bratu., **Metodica învățământului primar**. Cor. 6.—
Constantinescu, E., **Problema învățământului secundar în Franța**. Cor. 3.—
Costescu, Gh. N., **Metodica istoriei și Geografiei**. Cor. 7.—
Lupu-Antonescu, A., **Metodica limbii românești**. Cor. 5.—
Ghibu, Dr. O., **Anuar pedagogic (1913)**. Cor. 2.50.
Comenius, I. A., **Didactica magna**, tradusă și însoț. de o precuvântare și o introducere de P. Gârboviceanu. Cor. 3.—
Crișan, I., **A magyar beszélgetés a nemmagyar tannyelvű népiskolák I, II. és III. osztály számára**. Manual pentru învățători. Cor. 1.40.
Rădulescu-Motru, C., **Elemente de Metafizică**. Principalele probleme ale filozofiei contemporane pe înțelesul tuturor. Cor. 4.—
Coranul, trad. de Dr. S. O. Isopescul. Cor. 10.—
Pârvan, V., **Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman**. Cor. 3.50.
Elefterescu, E., **Cartea Neamului (1913)**. Cor. 2.—

Păcățian, T. V., **Cartea de aur** sau luptele politice-naționale ale Românilor de sub coroana ungară, 6 vol. à Cor. 10.—
Vreo câteva exemplare din „Cartea de aur“ vol. I—V laolaltă cu prețul redus la Cor. 30.—
Șuluțiu, I. St., **Din Memoriul**, partea VI. Cor. 1.50.
— **Din Memoriul**, adaus la partea VI. Cor. 1.50.
Onișiu, V., **Din cele trecute vremi**. Însemnări despre începuturile graiului, culturii și literaturii neamului românesc. Cor. 2.—
Barițiu, Gh., **Studii și articole** cu o prefață de Dr. I. Lupaș. Cor. 1.50.
Enescu, I., **Cooperativele săt.** Cor. 1.50.
Moldovan, S. și N. Togan, **Dicționarul numirilor de localități** cu populațiune românească din Ungaria. Cor. 5.—
Noul Sterian, Dr. E., **Cum putem mări cantitatea de viața și paradoxele longovității**. Cor. 1.50.
Noul Rosetti, R. D., **Prin pravoslavnica Rusie**, note de călătorie. Cor. 2.—
Noul Dumbrava, B., **Pandurul**, roman. Cor. 3.—

Expedierea se face mai ușor trimițându-se banii înainte, adăugându-se la prețul cărții încă 30—40 fil. pentru expedierea franco.

Cereți catalogul librăriei.

Catalogul la cerere gratis și franco.

Orice reproducere fără indicarea izvorului e oprită

Dimitrie Dinicu.

O uşe deschisă şi un val de fum şi de aer cald în cafenea; ochi ce ne privesc o clipă indiferent şi apoi dispar sub pleoape; o masă liberă cu două scaune îmbie, ca o mamă cu două fete slabe şi nemăritate. Urcăm scara ce duce la rândul de sus; într'un colţ, ascuns de un cuier plin cu haine, două canapele roşii şi o măsuţă, ca două fete frumoase cu o guvernantă discretă şi binevoitoare, ne atrag.

— Un ceai cu lapte!...

— Fără!...

— Aici e bine şi prielnic să vă întreb şi să vă aud. După câte se ştiu, sunteţi fiul renumitului naist Anghel Dinicu, acel lăutar admirat de toţi câţi l-au auzit, pentru talentul său de executant în dulcele instrument care, vai, piere: naiul.

— Da. Tatăl meu a avut opt copii; eram așa de mulți și așa de săraci... Eu m'am născut în București, la 13 Iunie 1868. De copil, tare îmi plăcea muzica și multă neplăcere îi făcea tatei treaba asta. Uite, țin minte: eram de vreo opt ani; locuiam prin Tei. Hoinăream pe o uliță, când deodată auzii cântând într'o cârciumă. M'am oprit și apoi am intrat înăuntru. Taraful țiganilor era bun și mare; dar lipsia violoncelistul. Am pus cu mândrie mâna pe arcuș și am început să cânt cu vervă. Când eram mai grozav, ușa se deschise și tata intră în cârciumă; m'a văzut și atât mi-a trebuit... Mă luă de urechi, mă duse acasă și mi-a tras o sfântă de bătaie...

Și Dimitrie Dinicu zâmbi; amintirea îl lăsa cu privirile ținute într'ale mele și cu un surâs pe buze.

— Aș putea ști câteva date din cariera D-voastră?

— Am urmat clasa de violoncel a profesorului Dumitrescu dela conservatorul din București și am luat premiul întâi. Apoi, am plecat la Viena, unde am trăit cu o bursă dată de conservatorul din acest oraș. În clasa de violoncel a lui Helmesberger mi s'a dat premiul întâi, iar în clasa de teorie a lui Fuchs mi s'a oferit medalia de aur. Societatea muzicală „G. v. F.” mi-a dat în 1889 marea medalie de argint; par'că văd sărbătoarea cea mare pentru mine: sala de recepție luminoasă, raze de soare, lume, fete, flori, voie bună, entuziasm... Așa frumos...

Am isprăvit cursurile în 1889 și m'am întors la București. Timp de un an, am dus o vieață... Dam lecții de violoncel și câștigam 40 lei pe lună. Ce mai vremuri...

Dinicu tăcu și își trecu o mână pe frunte. O umbră îi acoperi ochii; un moment numai și își reluă firul vorbirii.

— Am cântat însă la Palat; M. S. Regele a binevoit să-mi dea o bursă pentru Viena. M'am reîntors în orașul muzicii și doi ani am re trăit acolo, poate, cei mai frumoși ani din vieața mea. Impresarul Guthmann mă angajă și am cântat în concerte alături de Adelina Patti, de Barbi... Când m'am înapoiat în capitala noastră, d-l Take Ionescu, pe atunci ministru de instrucție, mă numi inspector general de muzică al școalelor secundare. Puțină vreme am funcționat cu acest titlu. În 1892 mi s'a creat la conservator catedra de violoncel, pe care o dirijez și acum; iar mai târziu, catedra de muzică de cameră.

În anul 1904, un comitet de muzicanți instrumentalisti, în numele a 50 de executanți, m'a rugat să primesc direcția „societății filarmonice române”; peste un an, aceasta deveni „orchestra ministerului instrucției publice”, subvenționată de stat cu 70.000 de lei anual. De șapte ani o conduc. Am înțeles că, fără o „popularizare” a prețurilor, nu toată lumea va fi în stare să guste muzică bună; de aceea am ieftinit intrarea la concertele simfonice până la suma de 1 leu, de unde, înainte vreme, minimul loc costă 3 lei. Efectul a fost frumos și general, de atunci concertele românești au fost totdeauna frecventate, iar teatrele celelalte urmând pilda, au popularizat și ele prețurile spectacolelor. Am dat însemnătate muzicii clasice, căci nu se poate făptui o educație artistică fără cultul clasicismului; Beethoven, Bach, Haydn, Mozart au avut locul de cinste în programele concertelor simfonice. Acest lucru însă nu m'a împiedecat să dau importanța cuvenită și romanticilor, mai ales

genialilor Wagner, Schumann și Berlioz și apoi compozitorilor Mendelssohn, Brahms, César Fran... Și alături de muzica romantică, aceea modernă, mai vișuroasă la francezi — pe când cea clasică e mai mult germană — muzica celor mai mari autori contemporani: Massenet, Saint-Saëns, Debussy, D'Indy, Fauré și muzica rusească, atât de tânără și de pitorească, dezvoltată pe baza cântecului popular.

Am angajat conducători de orchestră iluștrii; la noi au dirijat rând pe rând Mascagni, Lassalle, Ysaye, Weingartner, Enescu.

Nădăjduesc ca în curând să aduc și pe Niskisch, celebrul maestru din Leipzig. La rampa Ateneului, au apărut executanți renumiți, dintre cari amintesc numai pe violoniștii: Ysaye, Enescu, Thibaud; pianiștii: Pugno, Tereza Carenno și cântăreții: Van Dyk, Nadina van Brandt...

În sfârșit, am căutat să dau tot sprijinul orchestrei și al meu muzicii noastre românești, „în fașe”, cum se exprimă Enescu. Muzica acestui șef al simfoniei românești, cel dintâi, care a dat cântecului nostru o formă superioară: simfonia, compozițiile tinerilor noștri autori: Ottescu, Andreescu, Cremer, au fost auzite și aplaudate la concertele simfonice; în curând și audiția unor bucăți de Cuclin și Alexandrescu.

Iată-mi, în scurt, programul pe care am căutat să mi-l fac și să-l urmez: întâi de toate asigurarea traiului pentru executanții din orchestră și apoi popularizarea prețurilor, muzică serioasă la temelia căreia stă aceea clasică, pentru muzicalii „aristocrați” — pe

Dimitrie Dinicu, violinist și conducătorul „Orchestrai Ministerului instrucției” din București.

cât se poate — concerte extraordinare cu artiști mari și toate silințele pentru muzica românească.

Bazat pe principiul, că numai atât timp, cât avem măcar o orchestră stabilă și societăți corale bine conduse, dacă nu și o operă națională, cântecul înăscut într'un popor poate înflori. am luptat și lupt pentru înfăptuirea acestei idei. Trebuie să spun, că un mare merit îl are distinsul nostru maestru de coruri: Kiriac, care cu societatea corală „Carmen” a însemnat pasul hotărîtor al muzicii populare românești. Și fiindcă e vorba de muzica populară...

— Tocmai. Maestrul Enescu crede, că muzica noastră e un amestec de muzică rusească, arabă și ungară, posedând însă și o „atmosferă“ proprie românească. Noi, Români, avem credințele și obiceiurile noastre, o limbă, un port deosebit, o poezie populară anumită. Cu un cuvânt manifestările noastre etnice sunt vădite; fiindcă, fatal, trebuie să avem deci și „cântecul nostru“, împărțășiți și D-voastră părerea maestrului Enescu, care nu pare a susține existența logică a unei muzici românești, bine caracterizate?

— În parte. Firește, sunt influențe străine în muzica noastră, dar nu mai mult. Caracterul muzicii noastre există; i se simte lămurit expresiunea în muzica din Ardeal și mai ales în partea sud-vestică a acestui pământ românesc. Compozitorii, cari i l-au găsit și i-au stabilit sunt; rostesc numai două, trei nume: Dima, Vidu, Brediceanu — acesta din urmă numai în unele din compozițiile sale. Dar nu a răsărit încă acel artist, care să dea o formă superioară acestei muzici ardelenice, caracteristic românescă. Compozițiile lui Enescu se resimt de influențele străine, pe cari însuș le accentuiază, dar acest mare artist al nostru și mare prieten al meu, a superiorizat muzica noastră din țară și în special aceasta românească a „Capitalei“ și nu pe aceea pură din Ardeal. Și în trecut

să spun ceva: în Ardeal e o cultură muzicală populară superioară celei din țara românească.

Noi nu avem „reuniunile“ muzicale din orașele ardelenice, decât în București și în vreo două, trei orașe mari, unde există societăți corale bine organizate. Noi nu avem coruri de țărani; unde găsești la noi țărani, cari să descifreze note și să cânte cu partitura dinainte?...

Am toată încrederea, că viitorul, poate și prezentul, ne va aduce pe acel mare om de artă, care va făptui indoita muncă de analiză și sinteză și de exteriorizare cultă a acestui travaliu, cu alte cuvinte va crea „marea“ muzică românească.

O!... dar m'am întins la vorbă...

— Spre mulțumirea sufletească a aceluia, cari vor ști acest adevăr rostit de o autoritate muzicală: că avem un cântec românesc, al nostru!

Dimitrie Dinicu se sculă în picioare; am făcut și eu ca dânsul; chemarăm țalul, am plătit, ne-am îmbrăcat paltoanele și coborîrăm încet scara cafenelei. Am trecut printre mese, eșirăm în stradă, frig... Am ridicat amândoi gulerele la paltoane, ne-am strâns mâinile și o luarăm, unul într'o parte, altul în cealaltă.

Ion Borgovan.

Cântec.

Sunt copil fără noroc
Jalea nu-mi știu spune,
Și-adorm seara lângă foc
Fără rugăciune.
Dimineața-mi dau soroc
Gândul și durerea,
Sunt copil fără noroc
Nu știu mângâierea.

Prin fereasta casii 'mi bat
Razele de lună...
Mama care m'a lăptat
Nu-mi e maină bună,
Și cea care m'a purtat
Două luni cu sine,
E departe-acum de sat
Poate... nu mai vine.

Am ortac un dor pribeag
Inima mi-o frânge —
N'are cum să iese 'n prag
N'are cum se stânge. —
N'am iubire să-l împac
A săcat izvorul...
Voi muri copil sărac
Nădușindu-mi dorul.

Maria Cunțan.

Carmen vulgare.

Ce mai chioțe, ce mai urlete! Se cutremură curtea sfatului. Unii se trânteau pe jos, alții înjurau în gura mare. Toți erau beți. Numai Ion sta într'un colț, treaz, zâmbind pe sub mustață. Pe el l-au strigat a trei-oară. Pe el nu-l mai ia nici dracul. El n'o să mânânce pita împăratului. Și cu toate astea, poate că... Neamțu!... Te pui cu neamțu!... Ași, prostii! Om însurat!... Dacă nu l-au luat până acum?!...

Când a intrat în sală n'avea nici o teamă. Așteptă numai să-l așeze la măsură și să-și caute de treabă. Om însurat!... Dar ce să vezi?! Abiă a scăpat de sub mâna căprariului care, strigându-i înălțimea: 168, i-a făcut vânt înspre comisie c'un pumn în ceafă, și... l-a luat doctorul în primire. L-a sucit, l-a, învârtit, l-a muștruluit la dreapta, la stânga, l-a oprit apoi în loc, i-a întors pleoapele pe dos și fără multă vorbă, bătându-l pe umeri, i-a strigat în urechi ca un... ca un... tâlhar: tauglich!

Lui Ion i s'a părut mai întâi că-i glumă: „Domnule doftor a... am aci la inimă ceva“...

Zâmbiă.

„Unde?... Aci?“

I-a pipăit stomacul.

„Las' că-ți trece 'n cătănie!“

Și a prins pe altul în horă.

Ce s'a întâmplat după aceea, nu mai știe nici el. L-or fi scris în niște protocoale, l-or fi întrebat ce meserie are, cum îl cheamă, i-or fi ajutat pe după cap să iese mai de vreme din sală. Nu mai știe, fiindcă nu s'a trezit decât după jurământ. — Așa să-mi ajute Dumnezeu! — și c'o hârtiuță în mână, cartea de chemare, a pornit prostit spre stradă. Aci, vântul de primăvară, l-a mai desmetecit. S'a uitat la hârtiuță. I s'a făcut negru dinaintea ochilor. A trântit-o la pământ, a călcat-o în picioare, s'a răzimat de-un stâlp de telegraf și... taurii rag cum rag, dar el!... S'a pus apoi pe fugă ca un nebun, cu pălăria 'n dinți. Și fugi și fugi, până... acasă.

Căsuța lui, a lor, eră tocmai la marginea orașului, aproape de țigănie. Căsuța veche,

plecată puțin la o parte. Așa a moștenit-o din părinți, toți zidari ca și el.

Veta îl așteptă în pragul tinzii. Bănuia ea ce bănuia. Când l-a văzut intrând pe porțiță, ca un iureș, s'a îngălbinit. În loc să-i fugă înainte, s'a retras în casă tremurând.

„Unde-i tesla?“

Știa Veta ce-o așteaptă. A bolborosit ceva.

„Unde-i tesla să te...“

Plioscl!... Abiă de sub masă a putut să-i răspundă biata femeie.

„În șură, chire-a-l dracului, hai și mă taie!“

Și plângi.

„Unde?“

A prins-o de cosițe, a scos-o de sub masă și, repetându-i mereu întrebarea, i-a cărat: unu-una, doi-două, și așa mai departe, pumni și palme. Genul masculin, ca de obicei, vorbiă gros și îndesat. Femeninele se succedau cu glas subțire și tăios.

„Unde-i?“

Dar nu mai eră să-i răspundă. Cu toată cascada de note profunde cari o loveau, Veta a reușit să se strecoare în cealaltă odaie, de cătră stradă. S'a încuiat acolo. Urlă:

„De te-ar duce, chire-a-l dracului, de te-ar duce să nu te mai văz, să te ducă învârtit să nu mai auz de tine niciodată. Tâlhariule, tâlhăroiule, hoțule!... Mi-ai mâncat vieța. Tâlhariule!... Hiiii!... Săriți că mă omoară!“...

Țipetele Vetii ar fi răsculat, fără îndoială, vecinătatea, dacă ele n'ar fi fost obișnuite, ca cântecul de rândunele diminețile, ca șuieratul fabricilor, dimineața, la amiazi și seara.

Ion s'a așezat în păcel cu mânil sub cap. Se mai ușurase. Răsuflă greu, cum răsuflă bestiile supărate.

„Chîif!...“

Și s'a făcut apoi, într'un târziu, tăcere. Veta va fi adurmit în dureri și 'n lacrimi. El a rămas întins în păcel. Multă vreme a stat, așa, prost. Tocmai la vreun ceas dacă a simțit că-i vorbește ceva la capul pieptului. I se făcuse foame. Atunci numai a început să se gândească: Adecă, mă!...

S'a sculat repede și a bătut în masă.

„Dă-mi să mânc!“

Avea și rugămintele în glas? Ori i s'a părut Vetii?

„Dă-mi să mânc!”

Obrajii Vetii, când s'a arătat în tindă, erau roșii-vineții. Părul? Lână.

„Să-ți dau să mânc!”

Plângea Veta și acum. Suspinând i-a pus pe masă mămăligă și brânză. A dat să plece.

„Un' te duci?”

— Un' e să mă duc? În groapă. Ori un' e să mă duc?

— Stăi aci și pune rachiu' pe masă, nu mă!...

— Care rachiu?

— Care rachiu!

— L-ai beut azi dimineață.

— Adecă, l-ai beut tu.

— O, chire-ar!...

— Lasă-lasă... Du-te și adă altu'.

— L'o beu-beut, și-a zis Ion după ce a eșit Veta, da'... de ce n'ar bea și ea... săraca?”

Săraca! Cât a fost dusă, s'a gândit.

„Mă, al dracului neamțu', mă! M'o ștem-pălit, mă!... Hăi-hăi-hăi!... Și-am cârpit-o și eu pe asta. Păi... păi, nu-s eu ghinărar în casa mea? Ai!...”

Sticluța, până să încurce limbile, le descurcă. Abia a scos-o Veta din mânecă, abia a pus-o pe masă și... cu glas deschis:

„Ce-ai fi zis, tu Veto, să nu mă fi luat?”

— N'ași fi zis nimic. Ba, aș fi zis că rău o făcut că nu te-o luat...

— Hm!

— Că nu m'o scăpat de tine.

— Și așa te-o scăpat!

— M'o scăpat!”

Veta s'a așezat pe-un scăunel aproape de pragul tinzii. Prevedere!... Își ștergea nasul și ochii cu mâneca iii. Iar a început să plângă. Acum lin și dela inimă, că, zău, nu eră de glumă cu Ion. Bătaie, nebătaie, dar'... oricum!... Cam așa se gândia și el. Înfulică bucăți mari de mămăligă, se 'nțelege, după ce le aducea în politicos contact cu brânza, înfulica și se gândea: Hm!...

„Ia-l de-aci, tu!”

I-a turnat și Vetii un păhar de rachiu.

„Nu beau că eu am beut azi dimineață.

— Nu te face cătră dracu', tu muiere, ia-l de-aci!”

Și a beut Veta. Ce eră să facă? A beut și... s'a dat oarecum mai aproape cu scăunelul.

„Da', acum că m'o luat, ce zici?”

— Ce să zic, dacă mă bați?

— Te bat! Par'că nu te-am mai bătut?

Nu-mi ești tu muierea mea?

— Ba-s muierea ta, da' nu-s... lasă-mă 'n pace.”

Ion și-a ridicat... privirile asupra ei. I-a turnat încă un păhar.

„Ia-l de-aci!”

— Nu beau, c'am-c'am... c'am mai beut.

— Tu, muiere!...”

Și l-a beut Veta și pe asta. Și s'a mai apropiat o lecuță. S'a început apoi vorba în toată legea: Ce se va alege din povestea cu purcelul, ce-o să fie la iarnă fără el, cum va fi în cătănie, unde-l vor duce?

„Tu, Veto, tot o făcut bine puia noastră, c'o murit.

— Bine, săraca, că să hodinește-acolo.

— De hodinit, ca de hodinit, da'... ce te făceai cu ea?”

Cu fiecare păhărel de rachiu Veta se apropia tot mai mult de masă. Cu fiecare păhărel ochii lui Ion se tulburau mai mult.

„Ce-o fi, o fi, tu muiere! Dacă m'o băgat în cătane, băgatu-s și n'am ce să-i mai fac. Da' tu să nu crezi c'ai scăpat de cătănie. Auzi?... Dela margi... Râzi, râzi!...”

Nu râdea Veta. Avea numai un zâmbet ușor pe buze. S'a sculat de pe scăunel și și-a turnat ea de astădată în păhar.

„Să fii sănătos, loane! De pe partea aia...”

Dar ce dracu? A beut el prea mult, ori?... Hm.

„Tu, Veto, hai aici!”

— Ba, că mă bați.”

În hărțuiala lor i se rupseseră copciile dela grumazii iii.

„Te bat?... Tu Veto?... Te bat?!”

Râdeau grumazii Vetii cu pielea lor arămie.

„Te bat?!”

A prins-o de mână, a smâncit-o și a așezat-o lângă el. A oftat Ion din baierile inimii.

„A dracului muierea, mă. Câne.

— Câne, căne, că rabdă toate.”

Și a oftat și Veta.

În inima lui Ion s'a mișcat ceva. Ceva dureros și plăcut. Nu știă nici el ce e. Așa ceva ce poate să aibă asemănare cu copilul care se mișcă în pânțele sfânt al maicii lui. Ceva aprins. Dar numai o clipă, căci repede s'a împrăștiat acel ceva. Ion s'a întors spre Veta, și-a micit ochii și a privit-o lung, cu răutate. Fără să vrea a întins brațul și a cuprins-o pe după mijloc. Fraged mijloc, ca în vremurile bune de fetie!

A mai privit-o odată:

„Tu Veto, cumu-i aia?...“

Îi tremură glasul.

„Care?”

— Care! Aia... Neam...

— Aiaa!...”

Și s'a desfăcut Veta ușor de el. Și și-a dres Veta glasul. A tușit și el în palmă:

Neamțule, mă ei, mă duci
Tocma'n graniță la Turci,
Să-ți port caii de căpestre,
Să duc doru' la neveste.

Frumos cântă Veta! Subțire și pe nas. El mormăia după ea, gros și tot pe nas. Când au isprăvit, Ion a repetat rândurile din urmă, le-a repetat spunându-le mai mult, spunându-i-le Vetii.

Să-ți port caii de căpestre,
Să duc doru' la neveste.

Scrâșniă din dinți. A împins-o dealungul pe păcel, i-a prins obrazul în palma stângă, i l-a mototolit în ea și așa i le-a spus. I-a dat apoi cu degetul arătător dela dreapta o frișcă sdравănă peste nas, să-i răsară lacrimile în ochi, să nu vadă că... că și lui i-au răsărit.

Veniamin Negru.

Tristia.

Mi-am durat o primăvară
Dintr'o rază; nebunie!...
Din adânc de suflet mare
Ți-am adus podoabe ție...
Te 'nveliam în zori de ziuă
Numa 'n umbre și lumine
Și-mi păreai ca o domniță
Rătăcită pe la mine.

Inima ți-am dat-o toată
S'o cetești ca pe o carte,
Ți-alungai din zare norii
Ca să vezi și tu departe...
Și din gândurile mele
Ți-am făcut, frumoaso, salbă
Ca să-mi pari pe zi ce trece
Tot mai albă... tot mai albă...

Cum s'a 'ntunecat de-odată
Din pământ și până 'n stele...
Cum s'a desfăcut pe vânturi
Salba gândurilor mele!
Din atât potop de floare
N'a rămas decât un fir
Și când fu mai cătră seară
Mi l-ai dat... un trandafir!

M'ai gătit cu el și singur
Am plecat în lume iarăș...
Câte nu i-am spus pe cale
Întristatului tovarăș:
— „Trandafire... trandafire
Fii cuminte, frățioare,
Când s'o face ziuă, mâine,
Am să mi te scald în soare!“

Toată ziua, toată noaptea
Legănatu-l-am în vise...
Dar a doua zi sârmanul
De urît se prăpădise.
Și când deschisei fereastra
Razelor îndepărtate
Lumea s'a umplut întreagă
De miros de flori uscate...

Z. Bârsan.

Legenda funigeilor.

De Victor Stanciu.

Dacă 'n 20 de toamnă-i
Zi frumoasă și senină,
De-un văl alb ca de mireasă
Sfârticat, e lumea plină.

Fire lungi plutesc în aer,
Fire lungi de funigei;
Cine știe să ne spuc
Fiecare fir de ce-i?

Funigei! Văluri sfârticate de mireasă sau giulgiuri de mort rupte și împărțite vânturilor!

Câte neveste nu-și sfârtică așa de des pachiolul ce și l-au țesut din visurile de mireasă, sfărimate îndată ce au trecut pragul tainei a șasea! Câte nu trebuie să vadă, că vara dorită în visurile de mireasă, cade în zodia recelui Brumărel, când merele pârguesc ca să fie culese și frunzele se usucă și pălesc în lipsă de soare și căldură. De ce nu s'ar putea ca funigeii poleiți de razele soarelui să fie întruchipați din aceste visuri sfărimate?...

Sau... câți morți are lumea? Morți de aceia, cari nu au încă pe față giulgiul mormântului fiind încă neîngropați. Morți cari au avut o sorioară în gândurile lor. Morți a căror sorioară a dăruit altuia dragostea, care e un fel de „cămașă fără de moarte“ pentru acei cari o îmbracă. Cum pribegesc acești morți prin lume, de ce nu ar putea tot așa?

„S'alerge, fără de noroc
Fir după fir, tot tortul
Pân' vor găsi în care loc
Neîngropat stă mortul“.

Oricare legendă am primi-o pentru noi să explicăm funigeii, e curios să știm că de fapt acei cari urzesc funigeii, sunt sau mirese desiluzionate, sau voinici sfâșiați.

Ați privit vreodată mai deaproape firele de funigei? Au aceeaș materie ca și pâzna păianjenului și de fapt nici nu sunt altă materie decât aceleași fire însă cu altă menire. Firele acestea sunt un aparat de sburat fără motor și fără elice.

Păianjenii sunt de mult timp aviatori iscusii și bunele econoame când le lasă câte

un loc în colțul casei după oglinzi și icoane, sprijinesc în mod indirect aviațiunea... păianjenilor. Adevărații aviatori sunt însă păianjenii din hiegeturi și lunci, unde neîmpedecați de nimeni trăesc toată vara întinzându-și și albindu-și la soare pâzna țesută cu mult meșteșug și iscusință. Vieța lor e atât de variată, încât ar trebui descrisă fiecare varietate separat ca să putem pătrunde în intimitățile vieții. De astădată ne mulțumim cu câteva cunoștințe generale.

Păianjenii sunt animale răpitoare. Răpitoarele toate trebuie să aibă anumite însușiri, ca să poată prinde și ucide prada. Unele animale răpitoare sunt sprintene, așa încât cu o singură săritură pot prinde prada ce o pândesc; altele sunt foarte tari, așa încât cu puterea lor subjugă animalele ce le vin în cale; iar altele pot să sboare și anume să sboare mai iute decât prada; altele, dacă nu au destulă putere să se lupte cu acelea, la a căror carne râvnesc, le-a înzestrat natura cu anumite arme: unora le-a dat veninul care omoară, altora minte să-și poată perfecționa armele. Dintre toate acestea ce au păianjenii? De sburat nu pot sbura, sprinteni și puternici încă nu se pot numi. Aici natura s'a îngrijit în alt mod, tot așa de invențios ca să aibă și păianjenii un mijloc de a-și câștiga hrana în un fel oarecare.

Ei sunt ca rentierii noștri. Stau acasă și o parte a capitalului ce-l au îl pun în o întreprindere și așteaptă căci câștigul îi vine singur acasă. Întreprinderea lor e o țesătorie. Pâzna lor însă e așa făcută, că ceice se îmbracă cu ea, devin robii țesătorului.

O fabulă ne spune că păianjenul, acuzat de muște că le stă în cale cu rociul lui, începe să se desvinovățească spunând, că el niciodată nu s'a dus la cineva acasă să-l omoare cum face bunăoară ursul și lupul, nici nu iese la drumul mare tocând la moalele capului pe cei ce-i ies în cale și nici nu face gardă oilor dela stâni, ci stau liniștiți acasă și nu atacă, decât pe ceice le calcă nepe-

La frontiera româno-bulgară (vezi Cronica).

La frontiera româno-bulgară (vezi Cronica).

depsiți moșiile. Iar cât e vorbă de moșiile lor încă se deosebesc atât de mult de celelalte bidigăanii, cari toate aleg un anumit loc pe pământ și de multeori acest loc îl câștigă alungând pe altele. Ei, păianjenii își fac moșiile în aer din propria lor putere și materie; cum vor lăsa deci nepedepsite găzele, cari încearcă să le strice moșia? Judecătoria găzelor a dat dreptate păianjenului, deși nici aceștia nu sunt tocmai așa de nevinovați. Se vede că muștele nu au avut apărători pricepuți și au pierdut procesul și-l pierd totdeauna când ajung în mreaja păianjenului.

Chiar dacă ar purta cruce pe spate, cum e la păianjenul cruciat, dacă e păianjen odată, e răpitor. Stă în un colț de odaie ori înaintea unei uși deschise, pune perdele bolților de frunze din o pădure, sau închide trecerea prin un tufiș, o face totdeauna cu gândul de a prinde insectele, cari nebănuitoare se izbesc în pânza lui.

Pânza lui e din cea mai fină materie, și o pregătește la fel cu vermele de mătase. Partea dinapoi a corpului are la unii păianjeni peste 100 găurele mici, din care iese un suc, care la aer se solidifică. Păianjenul poate ca să stoarcă deodată din toate găurelele sucul sau numai din anumite glandule secreționare. Astfel firul poate să fie mai gros și mai subțire. Firele diferitelor găurele le toarce cu ajutorul piciorului de dinapoi împreunându-le într'unul singur.

Ce material admirabil e păianjenul și ne putem face o idee, dacă-l asemănăm cu materialele de cari dispunem noi. Ca să legăm două lemne deolaltă avem lipsă de daltă, de sfredel, șuruburi și altele; păianjenul poate fi legat cu o singură atingere a firului de acum format cu unul mai vechiu. Vrea să-l prindă de perete, de plafon, de o ramură, e de ajuns să-l atingă de respectivele obiecte și să-și vază de lucru; se rupe în un loc, ca să-l cârpească, nu trebuie să înnoade și lucrează totdeauna cu spor.

Vrea să-și pregătească o pânză, leagă firul cu un capăt de anumite obiecte: perete sau ramură, iar celalalt capăt îl atârână de altă parte a peretelui sau de o altă ramură. Îndată ce și-a pus prima traversă, celelalte urmează fără mult năcaz și-și țese o pânză

fixată de cele mai multeori în trei puncte de obiectele din jur. În mijlocul mrejei lui ca în un leagăn, sau în un tub anume pregătit, așteaptă el până când începe să i se miște și să se neliniștească pânza. Când simte cutremururile pânzei lui, iute se îndreaptă înspre locul sguduiturii. Noi oamenii, când simțim un cutremur de pământ, socotim mai întâiu epicentrul sguduiturii sau locul de unde a pornit cutremurul, apoi din compoziția geologică a locului, facem unele deducții ce a putut fi cauza cutremurului; toate acestea ne cer multă muncă și bătaie de cap. Păianjenul, îndată ce simte un cutremur în pânza lui e în curat cu cauza sguduiturii și se îndreaptă înspre locul unde nefericita găză a dat cu capul în gardul păianjenului. Corpul pârșos al găzei, se încurcă în păianjenul și numai uriașii se pot sbate sfărmand legăturile în cari se încurcă câteva secunde. Dar e de ajuns dacă păianjenul o opăcește un timp oricât de scurt, căci cât ai bate în palme, stăpânul rociului e la locul accidentului și îi dă primul ajutor, înveninând prada ce se sbate înaintea lui. Par'că i s'ar fi tăiat puterile, -biata găză, după înveninare îndată se lasă în voia țăsătorului, căci veninul acționează foarte repede. Dar nemilosul stăpân o zăvorește și o țintuește și mai mult legându-o cu funiile împletite în 6 ce le poară totdeauna la el. Trece de câtevaori asupra pradei, îi mai dă odată, de douăori venin și iute se reîntoarce în casă de unde a plecat, sigur de acum de prada ce i-a venit acasă. Mișcările și sguduirile tot mai slabe ale pradei, ce se sbate cu moartea îl leagănă și mulțumit cu isprava ce a făcut-o, așteaptă ivirea unui alt nefericit.

Veninul păianjenului, ca și al șerpilor veninoși, pe lângă că omoară prada mai ajută și mistuirea. Sub influința veninului părțile interne ale insectei ajunsă în păianjen se descompun, se fac moi așa încât la ospățul, ce și-l îndinte păianjenul din pradă nu trebuie să mai mărunțească hrana. Cu câtă plăcere consumă hrana proaspătă, putem să ne facem o părere, dacă privim cum o frământă cu picioarele de dinainte. Stomacul lor e anume întocmit ca să sugă hrana; e provăzut cu câteva (10) pompe, cu ajutorul cărora absorb tot ce e lichid. Tot ce e de mâncat suge și nu mai lasă decât pielea chitinoasă și vâr-

toasă de care se scapă în curând, căci deslegând-o din pânză o aruncă.

Cei nevoiași ai neamului lor nu pot trăi. Păianjenișul e — dacă am vrea să explicăm în termeni omenești — o afacere rentabilă. Oricât de mic ar fi un păianjen, e un mic capitalist; are o cantitate de suc în organele de secrețiune. Păianjenișul între toate împrejurările e mai subțire decât firul ce-l produce vermele de mătase. Fiind foarte subțire se și întrebuițează la telescoape, ca să fixeze anumite puncte în telescop. Dacă păianjenul e bine hrănit, poate produce mai mult din această materie decât dacă rabdă foame. Trebuie deci să-și bată și el capu, cum își investește capitalul ce-l are. Dacă-și croește roci în un loc în care nu se abate nici un fel de pradă, sărăcește și nu mai poate face rost de material pentru țesut și falimentul e gata. Iar acești țesători dacă au dat odată faliment, plătesc nesocotința de a nu ști învârti capitalul, cu propria lor vieață. În casă, în jurul locuințelor omenești, pare că aduce întreprinderea lor mai multe procente, fiind aici cele mai multe insecte, dar e lucru riscat dacă d-na căsii nu are milă pentru acești țesători și le strică locuințele și le încurcă firele de pe războiu. Dacă mai înainte a fost bine hrănit își mai poate face o a doua sau chiar și o a treia locuință, dar falimentul tot se apropie cu pași repezi. Dacă e destul de inventios și-l mai ajută și împrejurările, își caută alt loc, unde nu i se abzice locuința fără pic de milă.

Furtunile îi neliniștește mult. Înainte de furtuni se întâmplă adesea, că-și nimicesc singuri locuințele își sfarmă războaiele și se retrag cu groază în vreun colț. Unii atribuesc această stare de nebunie nervozității, ce o produce electricitatea în corpurile lor gingașe. Aceștia cred că și la ei trebuie să fie generalizată nervozitatea ca boală a timpului în care trăim. Alții sunt de părerea că firele higroscopice ale păianjenișului simt umezeala, se întind și bietul țesător nu mai poate alerga cu ușurință pe firele lui. Ghiarele și picioarele păroase se prind de fire și le rupe. De altfel, ca prevestitor de timp, păianjenul e din cele mai vechi timpuri pus între acei, cari nu mint, deși când e vorba să prezici vremea, ușor te faci de minciună.

Ei chiar și au lipsă de acest simț prin care prevăd furtunile. Înainte de furtuni niciodată nu-și clădesc locuințe, cari s'ar putea nimici tot așa de ușor, căci e știut, ei niciodată nu se vor putea asigura în contra dezastrelor la „Banca generală de asigurare“.

Vremea o prezice cu cel puțin 6—8 ore mai înainte. Când se retrage în locuința lui tubulară și-și întoarce partea ulterioară a corpului în o anumită direcție, putem aștepta vânt puternic din partea arătată. Cu vânt puternic vine de cele mai multe ori și furtună. Când ise din tub și-și ia o poziție de atac întinzându-și picioarele în lături, putem aștepta iar vreme frumoasă.

În timpul încurcăturilor din revoluția franceză atașatul francez Quatremère d'Isjonval eră aruncat de cătră Olandezi în temnița dela Utrecht. Conducătorul armatei revoluționare franceze Pichegru eră de părerea că în contra tuturor țărilor poți lupta numai în contra Olandiei nu se poate, fiindcă această țară în multe părți e situată mai în jos decât marea și oricând poate fi năpădită de potopul de apă al Mării nordice. Voiă să facă întoarsă a sa cale, când prizonierul dela Utrecht, trimite vești că păianjenii închisorii lui prevestesc, că peste 10 zile va fi așa de frig, încât armata revoluționară nu va trebui să se teamă de vărsări de ape. Pichegru a așteptat și de fapt după 10 zile a putut trece peste podurile naturale, ce le-a întins gerul peste ape. Atașatul francez a fost adus în triumf la Paris, grație cunoștințelor prețioase ce le aveă cu păianjenii.

Un mare poet a zis că dragostea pândește în colțuri de odaie. Păianjenul încă e în astfel de locuri. Să vedem cum stă el cu dragostea?

Ne aducem aminte de filozoful umorist al vechei Elade, Demokrit. Fiind întrebat cum de și-a luat o nevastă așa de mică, când el e aproape uriaș, a răspuns: „Dintre rele îmi aleg pe cel mai mic“. La bieții păianjeni lumea e întoarsă! Bărbătușul e mai mic decât cocoana. La unele specii bărbătușul e abia a treia parte cât păianjenița. Așa e de înțeles că la ei bărbatul cerșește dragostea.

Este un timp în vieața fiecărei vietăți când dragostea e dorită din tot sufletul, când se face totul pentru un dram de dragoste.

Primăvara de ce se și topește zăpada, dacă nu de călcâiele celor îndrăgostiți! Păianjenului încă îi sfărăie călcâiele și umilit și sfios se apropie de templul adoratei. Dă de câteva ori târcoale cuibului și nu cutează să se apropie, căci știe ce-l poate aștepta. Puțină atențiune și lipsă de respect se răsplătesc amar dacă-l împinge păcatul să se apropie de dânsa, când nu e aplicată să primească curtea cavalerilor. Astfel de cavaleri pot să cânte cunoscuta romanță: „O crudo, crudo, m'ai sfășiat!“ Gingașa adorată se aruncă la piperniciții îndrăgostiți și-i sfășie în două sau trei bucăți și-i aruncă în nisipul pământului. — Câte drame amoroase, câte crime de felul acesta nu se comit între ramurile pădurilor, între firele de iarbă, în colțuri de odaie, unde adoratele păianjenite își au casa!

Dar dragostea este biruitoare și săgetează și inima păianjenitei. Iată că în o bună zi pleacă urechea rugămintilor și declarațiilor svăpăiate. Se întoarce cu capul în o altă parte, lăsând drum liber adoratorului. Cavalerul se poate cunoaște destul de ușor de femeiușcă: pe lângă că e mai mic, mai are la gură pe una dintre maxile o punguliță. Cu pașii lini și tacticos se apropie de idealul visurilor lui și în loc de un buchet de flori, deșertează conținutul punguliței în partea din jos a abdomenului și se retrage în fugă nebună în un loc ascuns, să nu fie și el sfășiat de draga lui.

După ce a dezertat cavalerul, păianjenita în un fel sau altul îngrijește de creșterea puilor. Ouăle și le depune sau în un învăliș mătăsoș în o parte a pânzei, sau în un tub făcut în pământ ori în părete anume pentru așezarea ouălor, sau le depune sub frunze, sub petri, dar întotdeauna așa, ca să fie în apropierea și sub grija mamei lor. Micii păianjeni, îndată ce văd lumina soarelui, se respiră în toate părțile și se duc atât de departe cât de departe îi duc picioarele și în un loc potrivit, încep să-și țeară și ei câte un rociu.

Ce ar face mulțimea păianjenilor, dacă nu s'ar lăți pe toată suprafața pământului? Sigur că unul ar luă prada celuilalt. Orânduiala admirabilă din natură se afirmă și de astădată, dându-le un mijloc prin care pot să-și schimbe locul sburând cu un aparat,

ce singuri și-l pot construi. Nu toți păianjenii au cunoștințele necesare să-și facă aparate de sburat. Între păianjenii dela noi o specie de câmp și pădure se distinge ca constructori de aeroplane. Aeroplanelor lor se numesc funigei.

În zile frumoase de toamnă e plină câmpia de fire lungi, albe, lăsate în voia boarei ce adie în o parte sau alta. De cele mai multe fire vedem atârând aviatorul păianjen, care prin acest sbor își schimbă locuința. Cum fac ei acest aparat?

Se prind cu picioarele de o ramură sau un obiect mai înalt și ridică partea dinapoi a corpului în vânt. Din glandulele secreționare de păianjenis, împoașcă o cantitate de suc, care la aer se întărește. Se pare, că din aceste glandule împușcă un fir lung de 2-3 metri. Rupe firul la capătul prins de un obiect, se prinde de el și să lasă în voia întâmplării. Se întâmplă că ascensiunile de acest fel să nu reușască, face o a doua sau o a treia încercare; de aceea vedem și funigei fără aviatori. Cârma e lăsată vântului și se poate să cadă în apropiere, dar poate să facă drumuri cu mult mai mari de cum ne închipuim. Se spune, că s'au putut vedea funigei pe mare la 50 mile departe de țărm și la 140 m. înălțime. Călătoresc spre vreun colț tănuit de pădure, sau spre un ocean cu ape întinse și valuri, cine o poate spune? Sunt prea multe vieți pe lume lăsate în voia întâmplărilor! Cine știe dacă merge spre rău sau spre bine!

Când voesc să întrerupă călătoria se prind cu un fir de funigel și se lasă în jos fără teamă că vor cădea.

Ajunși în pământul făgăduinței caută un loc potrivit unde vor pauză peste iarnă ca la primăvară să continue vieța părinților lor din anul trecut.

În zilele frumoase și senine de toamnă, câteodată de primăvară, când plutesc funigei arginții spre cerul curat și albastru, nu știm dacă avem înaintea noastră sfârticatele văluri ale miresei părăsite, sau tortul de mort al cavalerului sfășiat de draga lui și ne gândim fiecace la câte un vâl de mireasă sfârticat, sau la vreun giulgiu de mort din trecutul sau viitorul apropiat, și croim din sentimentele noastre poveștile și legendele altora.

ROMANUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL“

Arhanghelii

de

I. Agârbiceanu.

(Urmare.)

VII.

Notarul Iosif Rodean avea oaspeți. Ii picară azi dimineață pe la nouă. Doi erau logodnicii celor două surori mai mari a Elenuței, avocații Albescu și Târnăveanu, pe cari Elenuța nu-i cunoscuse încă. Eugenia și Octavia se logodiră în Martie, abia la câteva săptămâni după ce se descoperi aurul cel mult dela „Arhanghelii“. Candidații se anunțară în cete, dar notarul Iosif Rodean pusese de mult ochii pe acești doi tineri, la cari, eră într'adevăr de mirat, că decoperise calități mari. Elenuței dela întâia vedere îi fură ne-simpatici. Erău doi tineri de duzină, fără nici o expresie deosebită în față, în privire, pentru cari nu schimbă nimic faptul că-s blonzi sau că-s bruneți, doi tineri îmbrăcați după moda din urmă, a căror cărare eră aleasă cu îngrijire. Avem amândoi acelaș zâmbet prevenitor pe buzele cari păreau unse.

Advocatul Albescu eră înalt, slăbuț, cu ochii de-un albastru șters, cu celea dintâi semne de chelie. Vorbiă domol, elegant, apăsă cu multă grije anumite părți ale frazei. În restimpuri își mângăia mustața blândă, bine îngrijită.

Celalalt, Târnăveanu îi ajungea lui Albescu numai până la umăr, eră asemenea blond, mai plin, mai gras, foarte vioiu și în mișcări și în vorbire, îmbrăcat cu aceeaș eleganță.

Când îi zări mai întâi Elenuța, din Albescu nu văzu decât fața lui lungureață, cu linii de împietrire și aceasta i-l făcu deodată nesimpatic; Târnăveanu o respinse pe față cu nasul lui răsfrânt puțin, care într'adevăr îi da o expresie ciudată întregii fețe, părea că fjiința lui întregă se concentrează oarecum în jurul acestui nas resfrânt. Si când priviă, și când vorbiă, și când mănca chiar părea că nasul acesta e la el persoana principală.

Nici nu-i trecu Elenuței prin gând să cerceteze ce impresie făceau acești doi surorilor sale. Dacă ar fi băgat de seamă ar fi putut vedeă, că Eugenia și Octavia se simțiau fericite. Cât ce-i văzu, gândul cel dintâi ce-i veni fu acesta: „iată cum poate un părinte să-și nenorocească copiii“. Dar n'avu vreme să gândească mai departe căci lângă cei doi zări pe-un al treilea necunoscut, care, când îi fu prezentat se înclină înaintea ei cu deosebită grație.

„E prea fericit domnul Voicu!“ atâta îi rămase în minte Elenuței din prezentarea lui și din cuvintele ce-i mai spusese cu multă eleganță. Eră aproape să isbucnească în răs de toată înfățișarea acestui tânăr, care nu eră deloc urît, dar care știind aceasta, zâmbea parcă și prin urechi; privirile, fața întreagă îi radeă de bucurie, de căldură lăuntrică, pe care nici decum nu o putea ascunde. Dar în clipa următoare își zise cu hotărîre: „Pe soarele ăsta l-a comandat tata pentru mine“, și numai decât îi trecu toată pofta de răs.

Mai veniră apoi doi avocați și un doctor cu nevestele lor — cunoscuți vechi ai notarului, cari aproape la fiecare Paști, a doua zi, veniau în Văleni să vadă „petrecerea satească“, dar cari nutreau zadarnic an de an nădejdea că notarul i-a face părtași la „Arhanghelii“.

Unul dintre ei, Gheorghe Poplăceanu, eră avocat de legea veche, fără doctorat, un bătrân pufăios și la față și la mâni, cu barba albă râtezată scurt, cu mustața tunsă care, de câteori i se părea că spune cineva o glumă, deschidea o gură largă și făcea mereu:

„He-he-he! He-he-he-he!“

Celalalt, Dr. Petru Stoica, să fi avut la vreo patruzeci de ani, fusese în tinerețe o fire cam romantică, făcuse versuri, și slăbiciunea lui spre poezie îl împinsese să se însoare c'o fată săracă. Cum însă nu-i prea plăcea să stee în birou, ci mai mult în biruri și cafenea, blăstămase pân' acum de nenumărateori clipa de avânt în care se însurase, sau mai corect, în care promisese căsătoria. Ii mergeau prost afacerile, eră încurcat și pe la bănci, și începă de câțiva ani să-l urmărească o idee fixă: Pe el numai băile de aur îl vor mântui. Nici nu slăbiă, cu toate ocaziunile, să se pună bine pe lângă directorul „Arhanghelilor“. Dar Iosif Rodean rămâneă mut ca stâncă la toate aluziile avocatului.

Dintre acești trei oaspeți doctorul Prințu eră poate mai antator de frumusețile naturii și de priveliștea petrecerii de Paști din Văleni. Aveă o păreche de ochelari foarte mari și grei, cari mereu îi alunecau de pe nas. Se vorbiă că-i un doctor bun, care se pricepe

de minune la toate boalele, un om care-și iubește cariera. Eră adevărat că aveă cliențelă număroasă, dar bani nu făcea, ori apoi care îi adună treceau ca făina prin sită în mâinile nevestei sale. Aceasta eră cu vreo cincisprezece ani mai tânără decât el, dar încă de zece ani aveă mai multe chilograme decât bărbatul său. Eră o femeie durdulie, roșie, umflată par'că din cimpoi, hainele părea că în toată clipa stau să crape pe ea.

Cincisprezece suflete, ascunse toate într-o formă trupească după cum le-a fost rânduit, se bucurau a doua zi de Paști în casa frumoasă, în camerele încăpătoare ale notarului Rodean. Adecă ar fi trebuit să se bucure, dar deoparte Elenuța, de altă parte doamna Marina, notărășița — și slujnicile nu erau mulțumite.

Notărășița trebuia să se împartă în zece, Eugenia și Octavia își uitaseră, lângă logodnicii lor, că oaspeții mai trebuiesc și serviți. Doamna Marina aveă noroc cu Elenuța, care abia apucă să iese din casă, să fugă în bucătărie, în pivniță.

Notarul Rodean îi zise odată, șoptindu-i așa cum puteă el șopti, încât se auzia la doi pași:

„Bagă de seamă, o să te afle tinerii ne-suferită“.

Spusese „tinerii“, dar Elenuța înțelesese foarte bine că eră vorba de „tânărul“, de „soarele Voicu“, cum și-l poreclise îndată dela prezentare. Înțelesese și căută cât mai des prilej să lipsească din casă. Mai simpatic dintre toți prietini tatălui său îi eră doctorul Prințu, și asta numai pentru ochelarii, cari îi lunecau mereu de pe nas, și pentru faptul, că nu venia odată la ei să nu-i zică:

„Pagubă că fratele dumnitale nu a îmbrățișat cariera medicală“.

Ii zisese și astăzi, și cum Ghiță eră aproape, fata-l trase de mânecă.

„Auzi, Ghiță, ce zice domnul doctor.“

— Ce zice?

— Pagubă că nu ți-ai ales cariera medicală, dragă d-le Rodean“, îi spuse doctorul aplecându-se spre el, căci eră înalt cât o prăjină.

„Și pentruce să fie pagubă, d-le Prințu? întrebă tânărul.“

— S'alegeă un doctor bun din dumneata.

— Dar tot așa poate să iese din mine un inginer bun, după cum sper, zise universitarul.

— Asta se 'nțelege, numai cât pentru ome-nime e mai salutară praxa doctoricească decât măsurăturile inginerilor“.

Tânărul Rodean știă că doctorul Prințu, deși mai pe departe, da târcoale tatălui său să-l primească acționar la „Arhanghelii“.

„Dar dacă prin măsurăturile mele voiu descoperi aur nebănuț încă de băieșii din Văleni?“ îl întrebă el răsând.

„Ho-ho! făcū doctorul, dumneata te faci inginer de păduri și șosele nu de băi de aur“.

Advocatul Poplăceanu cum trecea pe lângă ei auzi numai cuvintele din urmă ale lui Prințu, dar asta nu-l împiedecă să-și deschidă gura largă și să-și necheze obișnuitul:

„He-he-he; he-he-he-he!“

Pe Elenuța o bufni răsul, și alergă în bucătărie.

Bărbații gustau mereu din diferite licheururi, îmbucau din șuncă, din ouăle de Paști, fumau. Cei doi logodnici se hotărau cu mare greutate să părăsească pe fetele notăruului, să soarbă și ei câteun păhărel. Așteptau ca acelea să-i îmbie, să-i împingă de spate.

Tânărul Voicu părea mereu fericit, deși Elenuța nu-l învrednici de zece cuvinte. Eră din ceată fericită a oamenilor cari deși par' așa de fini, așa de transparenti totuși sunt obduși c'o epidermă foarte groasă, și răbdarea lor pare a nu aveă nici o margine. El eră numai candidat de avocat, dar în preajma examenului prin care să obție libera practică advocațială. Chiar faptul acesta eră pentru el — în ochii lui — prerogativă: se simția cel mai tânăr dintre toți, și numai pentru asta aveă motive de-o fericire îndelungată. Sorbiă și el din păhărele — făcând impresia unei păsări exotice care-și umezește pe-o clipă pliscul, luă o bucățică, dar numai o bucățică de șuncă! — zâmbia tuturor și eră gata să continue din orice loc o conversație purtată de alții.

Pe la unsprezece se puse cepul unui butoiu de bere și doamnele avură întâetate. Dar ele se mulțumiră cu câte un pahar, afară de doctorița Prințu.

„Eu sunt amatoare de bere, înzadar râdeți. Trei halbe mi-e măsura.“

— Da, bea trei halbe într'un interval foarte scurt“, întări bărbatul său.

„E ușor dumniei, zise avocatul Stoica, cu dumneata aproape nu ni se poate teme să i se întâmple ceva.“

— Aș! făcū scandalizată doctorița. De trei pahare?

— Într'adevăr, trei halbe e o cantitate neînsemnată, întări iarăș bărbatul. Berea, adause el, știți cu toții, că conține foarte puțin alcool.“

Aici se auzi iarăș nechezatul avocatului Poplăcean, și nu se știe de ce, toți cei de față începură să râdă cu hohote. Chiar și notarul Rodean nu se putū stăpâni. Atunci Elenuța, care încă eră de față, băgă de seamă, că domnul Voicu, nu poate râde. Da, tânărul acesta plin de fericire și de zâmbet nu puteă

râde ca lumea. Pe lângă toate eforturile lui nu putea decât să scoată din partea cea mai superioară a gâtuleului un fel de „me-ke-ke“, ca o capră. Acum nu numai că nu-i era simpatic, dar îi era scârbă de el.

Voi să deschidă ușa să iese iar, dar notarul îi zise:

„Unde te duci? Rămâi odată și tu în casă!“

Ea mai rămase până ce tatăl său privi într'altă parte, apoi se strecură pe ușe. Notarul voi să fie prevenitor față de candidatul Voicu, pe care logodnicii cei doi îl aduseră la expresă dorință a lui Rodean.

„Fetița mea trebuie să mai ajute mamei sale. Poștește cu noi în camera asta“, îi zise lui Voicu directorul dela „Arhanghelii“.

„O, te rog, e foarte bine aici, e foarte bine. Mă rog, tinerii nu-s pretențioși! Tinerilor nu le stă bine să fie pretențioși“, zise el repede c'o voce zaharisită, zâmbind mereu.

Notarul îl privi o clipă încruntând din sprânceană; nu-l înțelesese, dar nu era omul, care să-l întrebe a doua oară. Îl lăsă și intră în camera vecină, unde pe o masă lungă se aduceau necurmat paharele cu bere spumoasă. Puțină vreme zăboviră aici și cei doi logodnici, apoi se strecurară pe nesimțite afară, se întâlniră în verandă cu Eugenia și Octavia și le propuseră să facă puțină plimbare prin grădină.

De când sosiră oaspeții între bărbați, între femei conversația se învârtă în jurul aceluiaș subiect, în jurul „Arhanghelilor“, a vânei de aur celei noi descoperită de curând. Ca și când ocna aceasta ar fi fost un uriaș glob de lumină din jurul căruia fluturii nopții nici cum nu se pot depărta, căci flacăra îi atrage cu o putere nețărmurită.

Iosif Rodean vorbea cu însuflețire, cu ochii aprinși de ocna asta. Le povesti până 'n amănuntele cele mai neînsemnate metoda lui de exploatare, spuneă că au să descopere cu siguranță peste trei-patru săptămâni o vână nouă, care merge paralel cu cea aflată și la care va ajunge prin gangul nou ce-l taie acum în stâncă. Înaintează destul de greu, căci piatra e ca cremenea de vârtosă, drumul spre aur e încuiat strașnic. Dar pân'acum gangul are trei sute de metri, încă zece, cel mult cincisprezece și vor ajunge. Spuneă că trebuie bani, mulți bani, că lucră cu șaptezeci de băieși, și, că la săptămână plătește de multeori peste o mie de zloți.

Oaspeții îl ascultau cu evlavie, ca și când ar auzi o destăinuire sfântă. Privirile lor ardeau. Îndată ce rămâneau pe-o clipă singuri începeau să șoptească. Ei erau siguri, că notarul nu le descoperise tot adevărul; advocații Poplăcean și Stoica afirmău că vâna cea nouă e și descoperită, numai no-

tarul nu vrea să le spună, ci dimpotrivă, ca să-i sperie, le vorbiă de cheltueli enorme.

Într'un rând Dr. Petru Stoica zise:

„Ce mai calea-valea! Eu pentru o acție dela „Arhanghelii“ îmi dau în orice clipă diploma de avocat.“

— N'ai aveă gust rău, zâmbi doctorul Prințu, numai mi se pare că nu vei ajunge niciodată să-ți vinzi diploma.“

Bătrânul Poplăcean necheză, apoi zise:

„Pe legea mea, că știu băi și să mă primească notarul, aș munci în rând cu cei șaptezeci. Eu pot jură, că într'un an toți lucrătorii aceia vor fi mai bogați ca oricare din noi.“

— Asta poate să fie foarte adevărat“, zise în silă doctorul.

Ei tăcură trimițând în gol priviri melancolice. Candidatul Voicu deschise încet ușa, privi înlăuntru, și-și retrase repede capul.

„Pe cinstea mea de n'aș vrea să fiu june“, zise Stoica.

„Asta o credem foarte bucuros“, răspunseră ceilalți în cor.

„M'aș însură cu una dintre domnișoarele Rodean.“

— Cât despre asta, prietine, mi se pare că înzadar ai fi burlac, zise doctorul. Notarul își alege ginerii pe sprânceană. După un pierde-vară ca tine niciodată nu ș'ar mărită o fată. Lui îi trebuie oameni serioși, oameni de muncă, cum sunt Albescu și Târnavăanu. Tu nu te pricepi să înnozi paraua în zece noduri.

— Of! făcū Stoica, dar să trăiești ca ăștia doi, ca ursu 'n vizunie, încă nu-i o plăcere! Câte-un strop de băutura înseninează viața omului.

— Bravo! strigă bătrânul, ciocnind cu ceilalți. Eu de-un păhărel, nu m'aș putea despărți ușor, adause apoi ștergându-și mustața. Dar pentru o acție dela „Arhanghelii“ aș lăsă să mă joare popa pe sfânta Evanghelie să nu mai gust băutura cât voiu trăi.

— Ce să faci! nu e dat la tot omul să fie avut“, oftă doctorul potrivitându-și ochelarii.

Se auziră pașii grei ai notarului, în curând intrară și logodnicii, numai Elenuța întârziă pe-afară. Candidatul Voicu zâmbi grațios celor două surori, nu părū deloc indispus pentru lipsa Elenuței, dar notarul când îl văzū iar singur, se mânia, își chemă fata, și, între patru ochi, îi zise:

„Nu-mi place cum te porți. Ce vor gândi oaspeții despre tine?“

— Gândească ce le-or plăcea! Puțin îmi pasă“, răspunse fata.

„Îți spun eu, că trebuie să-ți pese“. El o luă de mână și o duse în casă. Complimentarea, apropierea lui Voicu îi făcū im-

presia unui cocoș, care se apropie căzând par'că pe o latură, cu aripa întinsă. Spre fericirea Elenuței chiar în clipa aceea veni Lăiță.

VIII.

În camera în care se încuiase Elenuța se simți nenorocită, gândindu-se la ceata aceasta de oaspeți dintre cari abia doctorul Prințu îi eră cât de cât simpatic. Totuș îi părû bine că se putuse ascunde aici, unde avea să rămână până la ceasul prânzului. Ah! cât i-ar fi plăcut să nu mai iese de aici ziua întregă! Își spuse, că-i o adevărată nebulie să-ți strici în chipul acesta sărbătorile, cine i-a adus pe toți oamenii aceștia în casa lor? Mai înțelegea prezența celor doi logodnici, deși îi erau tot așa de străini ca și ceilalți, dar Poplăcean și Stoica și nevestele lor și doctorița cea cupțușită cu perini par'că, ce căută la ei să le tulbure sărbătorile Învierii? Cum sta cufundată într'un fotel se gândi cu cât vor fi mai fericite fetele popii, clericul Murășanu, cari pot să se bucure de mângâierea sărbătorilor în liniștea familiei. Și-atunci deodată îi veni în minte ocna de aur „Arhanghelii“. Pricepû îndată, că oaspeții aceștia n'au venit la ei din prietinie curată, ci atrași de acel puternic magnet, care eră baia „Arhanghelii“. Urî din tot sufletul ocna asta, o urî mai ales pentrucă le adusesse în casă și pe candidatul Voicu. Ce presimțise de când l-a văzut mai întâi, știă acum cu siguranță: pentru ea venise tânărul acesta nesuferit în casa lor. Și ea nu l-a putut ademeni aici, căci n'o văzuse niciodată, n'o cunoștea; ocna „Arhanghelii“ îl târîse aici pe Voicu.

Dacă a fi avut înseamnă a te lăsa plictisit de toți lacomii, a le suferi glumele și privirile lingușitoare, atunci nu-î fericire a avea o zestre mare. Elenuța își aduse aminte, că în societate, la petreceri, la școală chiar eră privită de toți cu un zâmbet de mulțumire par'că, i se spuneau vorbe măgulitoare, mai mult ca altor fete. Atunci nu pricepuse nimic, dar acum simțîă, că toată bunăvoința ce i-o arătau oamenii izvoră din baia „Arhanghelii“. Și cu cât se gândîă mai mult la vieța sa, simțîă cum „Arhanghelii“ o apasă tot mai greu, ca o povară uriașă. Avû o senzație de scârbă, de groază, îi părû pe o clipă că-i legată de ocna asta, că în jurul ei miroase a fosfor și a stâncă pătrunsă de umezeală.

Domnișoara Elenuța Rodean chiar în familia lor nu simpatiză decât cu Ghiță. Pe mamă-sa o iubise în anii copilăriei, pe când Marina se purtă încă îmbrăcată românește, în portul femeilor din Văleni. Dar de vreo șapte

ani de când mamă-sa purtă toaleta ca orice cocoașă dela oraș, încet-încet se înstrăină de dânsa.

Când o văzû mai întâi în noul port își aduce aminte cum se speriasse, și, alergând afară începû să plângă. Surorile mai mari însă erau încântate. Băteau în palmi și o sărutau. Chiar notarul o privi cu multă satisfacție. De atunci Elenuța începû să-și închidă inima și înaintea mamei sale și a surorilor. Numai cu Ghiță se mângăia.

Nu puteă suferi larma continuă, daraverile multe, învălmășala aceea necurmată, care eră la ei acasă. De-o vreme încoace surorile ei începură să facă un lux îngrozitor, să meargă în fiecare zi cu trăsura la plimbare în oraș, mai departe, ba se dedaseră la sportul vânatului și al călăritului. Costume peste costume se grămădeau în dulapurile din camerele lor. Eugenia și Octavia umblau, rădeau sgomotoase, păreă, că lumea întregă e a lor. Elenuța eră dela fire liniștită și visătoare, păreă chiar aplicată spre melancolie. O irită fericirea sgomotoasă a surorilor și se simțîă fericită când trebuîă să se înapoieze la școală.

Din an în an se simțîă tot mai străină acasă. De câteori se înapoia află un număr tot mai mare de slugi, de slujnice, fețele necunoscute sporeau mereu în jurul său, odihna și liniștea se depărtau tot mai tare de casa lor.

Își ziceă de multeori: „I-ar puteă fi și tatii destul“. Dar notarul eră mereu după trebi, mereu agitat, vocea lui aspră, puternică răsună prin curtea largă de pe la ceasurile trei din noapte, de îndată ce se desprimăvără.

Cu Ghiță simpatiză chiar pentru faptul, că tânărul vorbiă totdeauna cu ironie, cu dispreț chiar de baia „Arhanghelii“, de notarul chiar.

Ceeace aproape nu mai puteă suferi eră faptul, că în casa lor nu auzîă vorbindu-se decât de aur, de „Arhanghelii“, de kilogramele puse de-oparte, de băieșii, cari mai trebuiesc angajați. Eugenia și Octavia se amestecau în discuțiile ce priveau băieșagul cu ușurința aceea uimitoare, cu care vorbeau și de toaletele lor. De multeori Ghiță ziceă revoltat:

„Să vedeți numai, o să ne schimbăm cu toții în statui de aur!“

Cum stă cufundată în fotel domnișoara Rodean auzîă veselie necurmată, care pătrundeă din camerele vecine și știă, că izvorul acestei veselii e aceeaș ocna afurisită, care par'că nu mai eră în muntele Corăbiuța ci se ascunsese la ei în casă. „Ce veselie stu-

pidă" își zise ea gândindu-se la deosebirea enormă ce eră între larma asta și fericirea ciudată pe care o întrezărise ieri, în ziua întâi de Paști!

Vasile Murășanu îi trimisese încă Sâmbătă seara volumul de nuvele pe care-l cumpărase în oraș. Dar sluga lor i-l dădu doamnei Marina, iar notărășița uită să i-l arete fetei până 'n ziua de Paști, după ce veniră dela biserică. Fata luă repede volumul și fugi în camera ei și a surorilor, unde Eugenia și Octavia se priveau încă în oglindă, admirându-și toaletele. Fără să le privească se așeză pe divan și începă să cetească. Surorile, cântând încet, fericite, eșiră îndată.

Elenuța ceti aproape într'un răsuflet bucata întâie, apoi obosită, începă să frunzărească prin carte. Vedeă bine, că nu-i eră gândul liniștit și nu prea știă ce cetise. Cântările dela Înviere răsuna par'că mereu aproape de dânsa. Deslușă prin fumul de tămâie pe preotul Murășanu, pe clericul Vasile. Cântase frumos și acum, deși nu cu farmecul din noaptea înmormântării. Deodată cum frunzărea mereu foile, pe fața albă, care veniă îndată după scoartă, zări un șir scurt scris cu literă mărunță. O adiere plăcută, ca o mângâiere, simți că-i atinge obraji albi și în suflet simți cum îi crește un simțământ nou de bucurie, de curiozitate. Ea ridică volumul și ceti c'un fel de teamă:

„Adevărata fericire e în noi înșine“.

Nu eră nici iscălitură nici dat lângă acest singur șir, închegat din slove foarte mărunte și fine. „Adevărata fericire e în noi înșine“, repetă Elenuța. Eră aceasta o dedicație neiscălită, eră scris șirul acesta peste tot de Vasile Murășanu? Eră o aluzie la poziția ei de fată avută? Eră o înfruntare din partea clericului, ori o sentință ca oricare alta pe care Vasile în vreo clipă de meditare a aruncat-o fără nici o țintă pe fața aceea albă? Domnișoara nu-și puteă da seama cum ajunsese șirul acela acolo, întoarse câteva foi să cetească mai departe, dar îi fu peste puțină.

Șirul acela o interesă acum mai mult decât întreg volumul. Ea-l ceti din nou, și acum băgă de seamă regularitatea cu care fuseseră așternute slovele acelea mărunte. Văzū, că scrisul eră proaspăt și-și zise deodată c'un fel de revoltă:

„E prea mare cutezanță din partea lui.“

— Dar e oare cutezanță ceace a făcut?“ întrebă numai decât un glas dintr'ânsa.

Ea se gândi, își aduse aminte de toate cuvintele ce le vorbi cu Vasile, de toată înfățișarea și purtarea lui și nu puteă să afle nimic cutezător într'ânsul. Dimpotrivă, cum

observase și Ghiță, eră prea sfiicios, prea retras, stângaciu în toate mișcărilor, în toate gesturile lui când eră cu dânsa. Dar dacă șirul acesta nu vrea să fie o aluzie la poziția ei de fată avută, ce vrea să zică? Și iar se gândi, că poate e o convingere intimă a lui Vasile, pe care o însemnă aci fără de nici un gând ascuns. Ea își spuse mai departe, că în seminarii sunt prea chinuți tinerii cu filozofări de acestea, cu sentințe; trăsesc din scriptură și din predici, și nu-i mirare să aibă totdeauna la îndemână câte-o maximă. Dar ce se cuprindeă în șirul acesta eră un adevăr, care privește numai vieța preotească?

Cât ce-și puse întrebarea aceasta Elenuța simți din nou, că șirul e scris pentru dânsa. Da, acum nu se mai puteă îndoi. Într'o clipă se gândi, că ea are tot ce poate să facă fericirea unei fete, și totuș nu e fericită, simți într'o clipă, că adevărul acesta a stat de multă vreme ascuns chiar în sufletul său. Și deodată simți o mare prietinie pentru clericul acela sfiicios, rușinos ca o fată mare, la care privise până acum cu o plăcere copilărească. Iată el îi gâcise gândul! Ceeace vorbise de multeori cu Ghiță, îngroziți de cultul aurului, care luă proporții tot mai înfricoșate în casa lor, iată, că e spus așa de limpede în cinci cuvinte de clericul Vasile Murășanu! Nici nu-și putuse da seama bine până acum pentru ce se simția nefericită, pentru că în sfârșit tot cultul vițelului de aur din familia lor puteă s'o țină departe de ai lor, nu însă s'o facă pe ea nefericită. Însă acum înțelegeă tot mai bine pentru ce se simția nenorocită: sufletul ei eră pustiu.

Simți cu atâta intensitate golul acesta din suflet încât avū un simțământ de nesfârșită milă pentru sine însaș. Aveă șaseprezece ani și încă nu avusese nici o mare bucurie în vieță, nu cunoștea nimic, afară de convorbirile pătimate despre aur, din taina ce o învăluia din toate părțile. Zilele de internat erau par'că singurele puncte de lumină în vieța ei.

Vai, cât eră de adevărat șirul ce-l tipări pe foaia aceea albă Vasile Murășanu! Adevărata fericire e în noi înșine! Da, ea simția cât ar puteă să fie de fericită căci sufletul ei eră dornic de tot ce e frumos și curat, simțăminte nenumărate pot încăpea într'ânsul! Și au să încapă de aici încolo! Da, ea va delătura piedecile ce i se pun mereu în drumul, care duce spre o ieșire luminoasă. Dacă părinții ei, surorile sunt îndestulite cu vieța asta de necurmăte agitări, în care „Arhanghelii“ aruncă pe fiecare zi flacări noi, îi privește pe dânsii! Ea, mână în mână cu

Ghiță, pe care acum îl iubiă și mai tare, fiindcă îl înțelegea mai bine, va porni pe un drum nou spre fericire. Care va fi anume drumul acesta nu-și putea da seama, dar gândindu-se la fericirea nouă ce o așteaptă își petrecu într-o visare dulce ziua întâi de Paști. Îi părea, că vieța îi deschide nenumărate drumuri, cari duceau printre covoare de flori, îi părea, că un suflu nou plutește în aer, pe care ea îl sorbiă cu lăcomie. Ceti cu uimire volumul de nuvele, simțind în tot cursul zilei întâi de Paști o adâncă recunoștință față de clericul Murășanu, care par'că zăbovia pe undeva aproape de dânsa, numai cât nu-l putea vedea.

În seara zilei întâi adormise fericită; azi dimineață se trezi cu hotărîrea să-și facă vieța tot mai frumoasă. Din visarea aceasta fericită, senină o tulburară, o deșteptară aproape brutal, oaspeții cari sosiră azi dimineață.

La început făcu sforțări uriașe să fie pe voia tatălui său, dar simți îndată că-i cu neputință. Ceeace vedea azi în casa lor eră departe ca cerul de pământ de ce visase. Și oamenii, și vorbele, și toaletele și mâncările chiar îi erau nesuferite. Sufletul ei se doriă în mari înălțimi dela pământ, dela vieța aceasta închegată din lăcomie, din fală și prostie, și tot ce vedea eră potrivit numai ca să-i frângă aripile albe, pe cari sufletul său le deschise, deși nu știă anume unde va sburâ.

Și apoi prezența acelu Voicu, acelu „soare“ o umplă de-o scârbă deosebită. De bună seama tatăl său îl credea frumos, deștept, îi șopti chiar că-i dintr'o familie frunțase și avută, dar Elenuța prin instinctul acela care pe unele fete nu le minte niciodată, prin un fel de „vedere clară“, descoperi îndată că tânărul acesta ș'a pus toate strălucirile pe față, în priviri, în păr, astfel că în suflet nu i-a mai rămas nimic. O uimiă mereu contrastul izbitor care eră între cuvintele lui șterse și fața strălucitoare și își zicea, judecându-l cu cruzime: „ăsta e un păun“. Dar când băgă de seamă că Voicu nu putea râde ca oamenii, disgustul ei față de candidat nu mai aveă margini.

„Așa dar acesta e prințul de care-mi vorbise tata“, își zise c'un adânc dispreț față de toată lumea, par'că.

Cum stă cu camera încuiată se gândi cu groază că la masă va trebui să șadă lângă Voicu.

Nici nu-și putu da seama cât va fi rămas singură, când prin camerile vecine auzi vocea mamei sale:

„Dar unde să fie, frate! Așteptăm cu prânzul de-un sfert de ceas după ea“.

Sufletul Elenuței i-l inundă deodată o bucurie adâncă, o căldură deosebită.

„Ah! de nu m'ar află! Cât ar fi de bine să nu mă găsească“, își zise ea.

Însă bucuria ei fu zădarnică. În clipa următoare se auzi vocea lui Ghiță, care se apropiă de camera încuiată.

„Poate va fi aici, zise el, se va fi cufundat în cetit ca și ieri“. Apoi dup' un scurt ciocănit întrebă:

„Aici ești, Elenuța?“

Fata eși palidă. Înaintea ei sta Ghiță și mamă-sa. Abia eși, când sosi și notarul.

„Unde comedie umbli pe vremea asta?“ o întrebă el foarte iritat.

„M'a durut capul, zise fata, și la prânz nu viu decât sub o condiție.“

— Sub condiție? întrebă uimit notarul.

— Da, să nu mă puneți lângă d-l Voicu. Nu-l pot suferi“.

Notarul dădu drumul unui răs puternic, cu hohote.

„Bine, zise el liniștindu-se, lângă cine dorști să fii?“

— Lângă doctorul Prințu dacă se poate“, răspunse Elenuța care rămase mereu palidă și părea într'adevăr suferindă.

„Asta nu se poate, iubito, ar fi prea mare ofensă pentru tineri, zise Ghiță.“

— Mai sunt și alți tineri?“ întrebă fata repede, cu obrajii aprinși într'o clipă. Nu-și putea da seama de ce, dar la numele de „tineri“ se gândi numai decât la clericul Murășanu.

„Pruncul și Ungurean, zise Ghiță zâmbind.“

— Atunci ori lângă Pruncul, ori lângă Ungurean“, zise Elenuța c'un fel de deprimare în voce.

„Ei, bravo, strigă notarul. Tot cei dela „Arhanghelii“ sunt mai preferiți“.

Ei trecură prin trei camere până ce ajunseră în sala largă unde se servi prânzul. Mâncară pe 'ndelete, udând mereu bucatele cu vinuri vechi din pivnița lui Iosif Rodean. Erau băuturi tari, cari biciuiau în grabă sângele. Advocatul Poplăcean nici nu mai putea vorbi; limba i se încurcă mereu, chiar când slobozia obișnuitul nechezat își deschideă foarte larg gura, în valurile de răs ale tuturor. Advocatul Stoica se cufundase într'o dispută filozofică cu universitarul Ungurean, care-l ținea mereu în respect prin obișnuita lui exclamare: „Colosal!“ Petru Stoica de multeori nu știă ce să creadă: că-l aproabă acest tânăr care vărsă mereu paharul pe gātu-i larg, ori că-l batjocorește, și într'o clipă de furie, îi zise:

„Pricepi dumneata? Mie să nu-mi mai strigi „colosal!“! Am discutat eu și cu alți oameni!“

— Colosal!“ oftă din nou Ungurean, și

toți izbucniră în hohote înfricoșate, numai candidatul Voicu își trimetea din gât, ca o batjocură, al lui „me-ke-ke“. Doctorul Prințu se încurcase în enumerarea avantajilor și a dezastrelor cari se pot datori alcoolului.

Furculițele, cuțițașele, farfuriile lărmuiau necurmat. Doctorița Prințu înghiți singură o jumătat' de tortă. Bărbații nu cruțară vinul.

„Mai izvorește destul din „Arhanghelii“ zicea la fiecare cană nouă ce se aducea, avocatul Stoica.

La vreo jumătat' de ceas după ce terminară, notarul zise:

„De-acum să mergem la petrecerea din luncă“.

(Va urmă.)

Pagini străine.

Edmond Haraucourt.

Prin 1892, când literatura franceză prezintă un învălmășag de școli și de secte: naturalismul, parnasionismul, simbolismul. etc. — un ziarist a întreprins o anchetă memorabilă asupra evoluțiunii literare. Augustul Leconte de Lisle eră pe vremea aceea șeful cel mai venerat al poeziei franceze. Întrebat fiind, care este poetul din tânăra generațiune, care promite cel mai mult, ilustrul moșneag a răspuns fără șovăire: „Edmond Haraucourt!“

De atunci până astăzi, d-l Haraucourt și-a cucerit statornic un loc din cele mai strălucite în poezia franceză. Căci Edmond Haraucourt este întâi de toate un poet. Versurile d-sale, păstrând veșnic o formă clasică din cele mai severe, sunt totuș independente, originale, personale. Un lucru putem prevedea aproape cu siguranță, că numele acestui poet va trăi cât va dura limba franceză, legat fiind mai ales de o mică poezioară, de una din acele poezii rare, scrise într'un moment de inspirațiune genială, și cari au adeseori șansa de a face nemuritori pe autorii lor.

Sunt, într'adevăr, versuri cari exprimă așa de admirabil o stare de lucruri, sau o stare sufletească, încât trec numai decât în limba curentă a unui neam. În Franța, fenomenul acesta se repetă des în Corneille, în Racine și mai ales în Molière și în La Fontaine. Sonetul faimos al lui Felix Arvers a avut aceeaș soartă; deasemenea și „Rondel de l'Adieu“ al lui Edmond Haraucourt, care începe cu magnificul vers pe care poporul îl citează la orice prilej și pe care mulți îl cunosc fără să-i știe origina — cu versul de mai jos:

Partir, c'est mourir un peu

D-l Edmond Haraucourt azi în vârstă de 54 de ani a scris multe volume de versuri, printre cari unele de o frumusețe strălucită, dar nici o poezie a d-sale nu a contribuit la popularitatea sa ca „Rondel de l'Adieu“. În legături de confraternitate cu Carmen Sylva, poetul francez este unul din artiștii cei mai conștiințioși ai vremurilor noastre. Edmond Haraucourt și-a pus de două-ori până acum candidatura la Academia franceză și este neîndoelnic lucru, că în curând va purta vestita haină verde și spada de academician. Actualmente, poetul este eruditul conservator al muzeului Cluny.

Dar Edmond Haraucourt mai este și un admirabil prozator. Romanele și nuvelele sale infățișează calități rare de preciziune, de sobrietate și de cugetare. Cele mai multe din operile în proză ale d-lui Haraucourt conțin idei filozofice din cele mai prețioase. Una din acestea din urmă voi traduce și eu pentru cetitorii „Luceafărului“.

Nuvela de mai jos face parte dintr'o serie de nuvele în cari autorul studiază, cu o intuiție sigură și cu un simț filozofic minunat, cele dintâi dibuiri ale omului preistoric în lumea noastră sub-lunară. Hock și Daah, femeia și bărbatul, eroii povestirii de mai jos, trăiesc în zorile epocii cuaternare, în acele veacuri de ploi și de brume, cari precedează perioada glacială. Oamenii abia au apărut pe pământ și nu trăiesc încă nici măcar în triburi. Bărbatul și femeia rătăcesc în imensa pădure virgină, care acoperă platourile, căci grozava inundație s'a întins peste șesuri și fiarele sălbatice, întocmai ca și oamenii, s'au refugiat pe înălțimi. Viețașă aceasta tulbure, nesigură, atroce, ne-o va zugrăvi în parte Edmond Haraucourt în:

Cântecul funebru.

Prin imensa pădure virgină, Hock și Daah înaintau sub ploaia neîncetată.

În acele timpuri, când lupta constituia unica funcțiune a viețuitoarelor, forța brută eră în mod logic stăpâna lumii; numai

ea eră venerabilă și regală; nici o putere spirituală nu părea susceptibilă a contesta despotismul ei suveran. Inteligența nu se manifestă dealtfel decât prin viclesugurile atacului și ale apărării; Daah le cunoștea pe toate ale celorlalte animale și-și avea

și el pe ale lui: le știa mai numeroase și mai ingenioase, dar nu se mândrea cu ele. Dimpotrivă, simția mai degrabă un fel de necaz, și aproape o umilire, de-a se vedea silit să recurgă prea adeseori la mijloace de șiretlic pentru a complectă insuficiența puterii lui; el ar fi preferit să nu-și datorească biruințele decât forței lui musculare, ca ursul din caverne, bunăoară. De câteori reușea să ucidă vreun colos al pădurei, își înălța cu mândrie trupul lângă cadavrul învinsului, și se bătea cu pumnii în piept, celebrându-și astfel victoria; atunci, atribuia cu măgulire succesul său numai valorii fizice, și, în mintea sa, căută să ascundă cât mai mult, și căută să disimuleze și față de Hock importanța ajutorului pe care îl datoră combinațiilor spiritului său.

Inteligența-i încă prea confuză pentru a lua noțiune de el însuș, nu i se revelă nici decum ca o superioritate, ci ca un accesoriu de inferioritate, și el nu căută de fel să se deosebească de dușmanii săi printr'ânsa. Ignorând că facultatea lui de-a cugeta era mai dezvoltată decât la cealalte fiare, el nu se făleă cu ea. Cu toate acestea, fără să știe de ce, el se simția deosebit de ceialalți, și era mulțumit de această deosebire, cu un vag dispreț față de alții și cu o stimă greoaie față de el însuș. Sentimentul acesta era în el profund, intuitiv și trebuincios ca o necesitate a firii; el îl încercă și îl menținea, cu toată slăbiciunea lui relativă, ca pe o protestare în contra dovezilor așa de numeroase ale acestei slăbiciuni, în mijlocul monștrilor ale căror staturi, ghiare și colți afirmău fără încetare propria sa neputință. El nu consimția de-a fi umil; ideea de-a fi în această lume o pradă fiindcă era gol și mic, îl revoltă, nu ca o nedreptate, ci ca o injurie; cu toate demonstrațiile vieții, îi venea par'că să se creadă cel mai puternic, cel mai frumos, biruitorul lumii, stăpânul!

Pentru a justifica această trufie nativă, el își descoperi un avantaj fizic, care îi aparținea exclusiv lui, și care îi părea mai ostentativ decât inteligența: între toți oaspeții pădurei, numai el era Acela — care — merge — în — două — picioare, numai el singur! Facultatea aceasta, nimeni nu i-o discută;

cu toții își dădeau seama de ea întocmai ca și el. Insuș ursul, în stângacele-i încercări de-a stă un moment în două labe, era caraghios de neputință, și supremația lui, incontestabilă în alte direcții, se oprea aci. Daah, care-l admiră pe acest rege al lumii, se bucură de a-i fi superior în ceva, și nimic nu-i părea mai prețios ca acest avantaj.

De fapt, atitudinea lui verticală îi cucerea un prestigiu pe platou. Toate fiarele pe cari le întâlnea în cale-i, se arătau tulburate, intimidat, neliniștite văzându-l; toate șovăiau în fața omului, cu un efort vădit de a-și da seama dacă ciudățenia atitudinii lui nu ascundeă cumva vreo primejdie necunoscută și multe din ele, cari erau cu toate acestea mai bine armate decât el, se fereau cu prudență din drumul său, fără a-l fi atacat. — Haaah! Heeh!

El își urlă sfidarea îndărătul lor, lovindu-și torsul pentru a le batjocori, și râdea sgomotos; apoi se întorcea cu fața spre Hock și, bătându-se mereu peste pieptul sonor, îi arăta astfel în el, pe învingătorul fiarelor.

Arareori întâlneau alți oameni, și întâlnirea aceasta era penibilă; ea îi pricinuiă veșnic lui Daah o emoțiune completă, în care iritarea se amestecă cu un interes simpativ. În fond, el nu-și ură semenii din fundul inimei; dimpotrivă, admiră în ei propriul său chip, și îi stimă de a fi asemănători lui; dar tocmai din această pricină se temeă de ei, și numai prezența lor constituia în ochii săi o provocare. Nici un alt animal nu-l excită așa de mult la luptă; nu putea zări un om fără a tresări de mânie, de o nevoie specială de violență și de năpustire; la vederea semenilor săi, frenezii răsboinice îi scuturau mușchii, îi crispau nervii: un instinct de gelozie și pofta de a birui, așa, numai de dragul luptei și al victoriei, îl împingeau la atac. Își strângea măciuca în mâni și scrășnea din dinți, privindu-și rivalul cu un ochiu oblic. De cele mai multeori, celălalt se purtă la fel, și ei își vedeau de drum ca doi buldogi cari știu că nu au nimic de câștigat, ci totul de pierdut dacă s'ar ciocni. Dar ambii nu se îndepărtau decât încet, cu părere de rău, și ispita eroismului

lor bestial îi mână adeseori pe la spate, readucându-i la luptă.

Hock, muierea, se temeă mai mult ca de orice de întâlnirile acestea, veşnic înverşunate, şi ale căror rezultate nesigure şi costisitoare nu promiteau nici un profit. Căci, la ce bun să omori un om? Daah, întocmai ca şi dânsa, simţia o silă bizară de a mânca din carnea învinsului; îi eră scârbă aproape tot aşa de mult ca de hoitul de hienă; de foarte multeori ei se îndepărtaseră fără a se atinge de cadavrul celui biruit.

Nu numai că nu se atingeau de el, dar simţiau chiar părăsindu-l un fel de oboseală sau tristeţă pe care nu şi-o explicau şi care îi făcea să întârzie lângă mort, la care Daah privia fără ură. O curiozitate neliniştită îl ţintuia acolo, în nemişcare, silindu-l fără de voia sa a contempla fiinţa aceea, care semănă atât de mult cu dânsul şi pe care în curând îl vor sfăşia lupii şi hienele. Atunci simţia un necaz de a fi lucrat în folosul bestiilor puturoase; o turbare surdă îl munea împotriva lor, şi mărăia căutând în jurul său, gata a se năpusti asupra-le dacă s'ar apropiă mai înainte ca el să se fi depărtat. În sfârşit plecă, rostogolind nişte ochi furioşi, şi în inimă avea o părere de rău.

Odată chiar, după o luptă mai aprigă ca de obicei, se îndepărtă cu multă încetineală; deodată se întoarse, ascuţindu-şi urechile: i se părû că auzise la spatele său, şi prea curând după părerea lui, nişte sgomote suspecte; se întoarse în fugă. Şi într'adevăr, mâncătorii de hoituri înconjurau trupul mortului; dejă, boturile lor însângerate sfăşiau pântelele, trăgând afară măruntaiele calde. Fără a se sinchisi de mulţimea lor, Daah se năpusti; niciodată nu se avântase la atac cu atâta furie. Măciuca lui agilă sfărâmă craniile, rupse coastele, sparse boturile, şi ceata de fiare se risipi.

El se regăsi singur, lângă trupul acela mare şi gol care zăcea pe dos. Mortul eră imens, cu braţele întinse în formă de cruce, cu picioarele ţapene şi lungite; sub ploaie, pântelele lui se umpleă cu o apă roză, ce se scurgea înapară; dar pumnul lui strângea măciuca într'o sfidare supremă, şi ochii lui mari deschişi ameninţau încă spaţiul.

Daah se minună de această atitudine răsoinică până dincolo de moarte; el se recunoştea într'ânsa; el simţia că mânia aceasta nu eră îndreptată în contra lui, ci în contra bestiilor imunde, şi el pricepea cu hotărîre că mortul ar fi voit să se apere de muşcăturile lor. Numai turbarea de a le vedeă sfăşindu-i carnea şi groaza de a nu se putea mişca sub insulta atingerii lor, dădeau învinsului acea privire furioasă. Şi Daah îl aprobă; cu gestul lui familiar, el îşi lovi torsul, pentru a arătă omului nemişcat pe acela care gonise în locul lui pe duşmanul comun. Şi pentru ca celalalt să-l admire mai bine, el se aplecă deasupra feţei lui.

O ceaţă albastră plutea în rotundul prunelilor fixe, şi ceaţa aceea eră jalnică... Daah o privea aşa de intens încât, puţin câte puţin, ea îi părû că se mişcă, şi el văzû gândul mortului. Intocmai după cum ghicise, abia desluşite în bruma albăstrie, el zări siluetele carnivorelor, întreaga hoardă de laşi cari se vor întoarce după căderea nopţii; deasemenea pe ursul greoiu care va trece, răsturnând trupul cu o lovitură de bot, şi pe leul dispreţuitor care abia de se va opri ca să-l miroase... La acest defileu de injurii, Daah îşi încruntă sprâncenele: un instinct de mândrie se revoltă în el în contra atentatului la speţă; insultele pe care le va îndurâ semenul lui îl ofensau în propria lui carne, şi un vag regret, care nu eră nicidecum mila, ci mai degrabă egoismul, îl înştiinţă de solidaritatea lor în luptă.

Deodată, se ridică: pădurea trozneă la spatele lui; ochi lucitori sclipeau sub frunzişul ce acoperea pământul; mâncătorii de hoit reveniseră. Ca să-i îngrozească, el scoase strigătul lui de răsoiu:

— Haaah! Heeh!

Hock îi veni fuga într'ajutor.

Cu vârful măciucei, el îi arătă pe cel mort, şi cu o mişcare ameninţătoare a armei, îi arătă apoi cercul de mâncători ascunşi prin tufiş; apoi, din nou, îl arătă pe omul cu pântelele deschis, strigând cu desgust:

— Maah! Meeeh!

Deschizând şi închizând rând pe rând gura, el imită cum mestecă animalele: femeia înţelese că nu voia să lase mortul

pradă fiarelor. Spre a-l pune la adăpost, ea propune pământul, făcând gestul de a scormoni; dar munca ar fi durat prea mult, și ghiarele patrupedelor ar înlătură prea ușor obstacolul pe care unghiile omenești l-ar îngrămădi cu atâta trudă. Daah propuse copacul, și la această idee Hock deschise niște ochi rătători. Daah, hotărît, prinse mortul pe după gât.

Cu o singură opintire el aruncă cadavrul pe spatele său. Capul mortului se odihnea pe umărul celui viu, iar părul se răspândea în jurul gurei lui. Daah îl adună într'un moț pe care-l prinse cu dinții; apoi deschise brațele ca să cuprindă trunchiul stejarului pe care se urcă.

Hock nu-l putea desluși prin stufoasele ramuri, ci-l auzea numai cum suflă; bucățele de crăci uscate cădeau pe dânsa odată cu ploaia. Omul reapărți; ea îl văzu prinzând mortul în furca unei crăci. Daah se coborî, și, cu nasul în sus, cercetă cu privirea prin desiș. Hock îi arată cu degetul capul negru

și sburlit, ce părea un rod monstruos, în cuibul de frunze ude:

— Ta! Ta!

El îl descoperi în sfârșit, și numai decât izbucni în răs: cadavrul eră într'adevăr inaccessibil; de-acum fiarele se pot întoarce. El vedeă mai dinainte desamăgirea și mânia lor, târcoalele lor împrejurul stejarului, gurile lor deschise gemând după pradă și salturile lor inutile. Ca să-i arate și lui Hock, el sărea ca și ele, da târcoale copacului, se puneă pe șezut, sărea, recădea în patru labe, se ridică, scutură din cap, svârlea din mâni și din picioare. În curând, contagiată de această veselie, femeia sări și ea: unul în fața celuilalt, ca să imite fiarele, ei dansau.

Când fură oboșiți și plini de nădușală, se opriră. Atunci, aceeaș idee le veni amândurora în acelaș timp: întinseră gâtul spre înălțime și, în picioare la poalele copacului, gâfâind încă, ambii începură să parodieze cu un glas lugubru, în umbrele serei care cădea, urletul hienelor desamăgite:

A. C.

Pro memoria.

Cetatea noastră e 'ntărită
De chinuri și izbânzi pierdute,
Se frâng atâtea patimi grele
În stânci de unii nevăzute.

Ea are 'n piatra temeliei
Săpat cuvântul sfânt iubirc,
Catapiteasma ei e cerul
Ea trece marginea ta fire.

Cu zarea ei nebănuită
De ceice nu vor să o știe,
Îmbracă culmea 'n strălucire,
Pustiurile reînvie.

Martirii ei într'o cântare
Adună vise spulberate,
Neluminați de zarea sfântă
Nu intră 'n veșnica cetate.

Dar ceice au intrat odată
Și le 'nțeleg deplin cuvântul,
Văd marginea care desparte
Ca fulger — cerul și pământul.

Maria Cunțan.

Concertul Lucia Cosma.

Doamna Lucia Cosma e o apariție neobișnuită în societatea noastră prizonită de conservatismul strămoșesc. Ființa d-sale dela prima vedere îți face impresia unei flori exotice rătăcite pe plaiurile frumosului nostru Ardeal. Eleganța distinsă, ritmul mișcărilor, naturaleța aristocratică a gesturilor te oprește

jertfă pentru a ajunge o artistă în adevăratul și cel mai larg înțeles al cuvântului. Dumnezeu a înzestrat-o cu o voce frumoasă, pe care a cultivat-o cu sârguință, străinătate, reușind să atingă maximum și în ce țară poate da școala. A reușit să ajungă la emi-

Domnișoara Ana Voileanu.

Doamna Lucia Cosma.

și fără să vrei te întrebi: „Cine o fi străina asta?“ Nobleța înfățișării pare a-ți spune, că e o frumoasă fică a Albionului, iar fineța grațiilor, că e o drăgălașă ființă de pe malurile Seinei. Și mirarea ta nu mai are hotar, când afli, că e o Româncă din Ardeal, din Sibiiu... Te-apropii, și după câteva frânturi de conversație, te convingi că și sufletul e în cea mai desăvârșită armonie cu exteriorul. Vezi imediat, că ai în fața ta o femeie cultă, cu scăpărări și finețe de inteligență, cu suflet european. Mirarea ta crește în măsura admirației ce-o simți că începe să te stăpânească.

Doamna Lucia Cosma e una dintre acelea femei rare dela noi, care n'a cruțat nici o

nentă cântăreață. Ar trebui să fiu și eu un eminent critic, ca să pot aprecia după vrednicie toate calitățile artistice ale cântăreței Lucia Cosma. Cum nu sunt decât un modest și puțin priceput admirator al frumusețelor muzicale, nu pot să spun despre concert decât impresii subiective, poate prea subiective... În seara concertului, am simțit o adevărată curiozitate artistică. Eram curios s'aud cum se destăinuiește sufletul acestei femei frumoase în melodiile cântecelor. Avea un program bogat, poate chiar prea bogat, cu bucăți din Verdi, Mozart, Schumann, Grieg, Hugo Wolf, Debussy și alți compozitori moderni. Alegerea cântărilor și măiestria cu cari le-a

interpretat m'a convins și mai mult despre calitățile artistice și despre adâncă pricepere a cântăreței de a alege acele compoziții cari se potrivesc mai mult cu însușirile vocii și ale sufletului ei. Melancolia, cu finețele tainelor ei de dor și de durere; misticismul, cu umbrele lui discrete și cu nuanțele lui infinite; iubirea, cu toate gamele ei de tristețe, de veselie și de strengărie - au încântat publicul din imensa sală dela Gesellschaftshaus. Stăpână desăvârșită pe voce și pătrunzătoare în cele mai fine nuanțe, d-na Lucia Cosma a dovedit că e în apogeul carierei d-sale artistice. Și buchetele și jerbele de flori ce-au împresurat-o au fost numai o slabă recunoștință a publicului pentru clipele de adevărată plăcere artistică ce i le-a procurat. A cântat și câteva cântece românești de Dima și Brediceanu. Când a ajuns la fermecătoarea melodie populară — fermecătoare în simplitatea ei — cu refrenul „Hai, pe sub flori mă legănai“, cântăreața par'că se prefăcuse într'o

zână a doinelor noastre. Și Sașii au avut satisfacția lor națională. Delicata cântăreață a ținut să-i delecteze cu cântece din Berta Bock și Artur Stubbe.

Acompaniamentul la pian l-a ținut d-șoara Anicuța Voileanu, minunata noastră pianistă, care a mai executat singură, și cum numai d-sa știe, câteva bucăți din Beethoven. D-șoara Voileanu e o întrupare fericită a artei. Fiecare fibră din sufletul ei are ceva din tremurul, din vibrația muzicală a firii. În ființa ei, iarăș exotică pe plaiurile Ardealului, par'că trăește o simfonie a primăverii, care trezește atâtea nădejdi...

Concertul d-nei Lucia Cosma a fost cred, pentru Sibiu, o adevărată sărbătoare artistică. Toți cei ce-au lipsit, pot să regrete. Mai amintesc că venitul acestui minunat concert e destinat pentru școala de industrie a reuniunii femeilor române din loc, în care se cultivă cu atâta pricepere arta noastră populară.

T. Codru.

Spre al șaselea continent.

Expedițiunea căpitanului Scott.

Bătrâna și ceremonioasa Anglie e în jale. În 15 Febr. a. c. clopotele bisericilor din Londra cântau tânguios pierderea unora dintre cei mai buni fii ai țerii. Catedrala Sfântului Pavel eră ticsită de lume. Regele cu toată splendoarea curții regale, toți miniștrii, ambasadorii tuturor țerilor, lordmaiorul și tot ce are Londra mai bun ascultau slujba morților, ce se făcea pentru un umilit căpitan al marinei engleze și pentru soții lui, pierduți pentru totdeauna în câmpurile înghețate ale Antarticei. În ziua morții căpitanului Scott și a soților lui căpitanul Oates, zoologului Wilson și Boovers pe cari îi jelesc acum compatrioții, nimeni nu știă trista veste și toți Englezii așteptau vestea învingerii, ce se da pentru stăpânirea polului sud.

În 1910 Antartica, continentul din jurul polului sud, nu aveă încă stăpânire cunoscută de toți. Locotenentul englez Shackleton a pătruns printre munții ghețarilor din acest continent până în apropierea polului sud, dar steagul englez nu l-a putut implânta decât la 88° 23' de lățime sudică. Trebuie să mai facă un drum de 179 km până la pol. Vânturile și foamea, groaza călătorilor prin acest ținut, l-a silit să se întoarcă, aducând lumii vestea despre împrejurimile polului.

Cât a făcut acest inimos călător, eră suficient pentru cunoașterea ținuturilor de lângă pol. Prin călătoria lui s'a adevărit că osia pământului are la capătul sudic al ei pământ uscat. Ar fi fost de interes să se știe, dacă acest continent este întreg pământ uscat, sau e numai un archipelag cum crede și acum o parte a geografilor. Dar ce e pentru lumea mare vestea, că Antartica ostică e despărțită de cea vestică prin un archipelag, sau că sunt legate laolaltă prin vreo limbă de pământ? Ce răsunset poate aveă o astfel de veste? Cine să plece, exilându-se din lumea noastră croită pentru o cât mai mare comoditate, ca să cerceteze cel puțin 2 ani în câmpiile ghețoase ce e și cum e pământul de sub saniile lui, ca apoi să vie și să spue lumii, că între Antartica vestică și între Antartica ostică e un archipelag de atâția și atâția km, incunjurat de atâția și atâția șiruri de munți. Lumea întreabă, dacă poate aveă folos din o descoperire, sau dacă a putut face ce nu a mai făcut altul înaintea lui. Așa e de înțeles emularea expedițiilor, de a pune steagul țerii lor, pe cel mai sudic punct al globului.

În timpul din urmă, pe lângă Norvegieni, cele mai multe descoperiri din ținuturile polare sunt ale Englezilor. Societatea lor geografică, care pune la cale aceste expedițiuni, e una dintre cele mai puternice

sură de neputincioși. Scrisul ne e grozav de anevoios. Ne plecăm înaintea provedinței, dacă trebuie să ne dăm viața pentru cinstea patriei. Apelăm la nobleța patrioților noștri să grijească de ceice ne rămân în urmă. Dacă am fi rămas în viață, am fi putut povesti fapte de un mare eroism, împreună cu o mare răbdare. Aceste notițe și trupurile noastre vor spune în parte ce am fi spus noi". Cuvintele din urmă le spune unul care în gândul lui, s'a îndepărtat din viață. Expedițiunea de salvare a întârziat 6 luni din cauza iernii, ce se apropia. La polul sud e noapte și iarnă când la noi e vară.

Se crede că foamea a răpit puterea oamenilor din expediție. Lângă ei nu s'a găsit decât 2 pachetele cu ceai. Oameni robuști ca membrii expediției între împrejurări normale, nu se puteau prăpădi din cauza orcanelor, mai ales că din experiențele expediției trecute știau, cu ce se vor lupta la această nouă încercare a lor.

La ce va fi sburată ultimele lor gânduri? Sigur că la cei lăsați acasă. Scott își va fi făcut bilanțul schimbat prin nereușita expediției sale. Pentru înzestrarea expediției cu cele trebuincioase a trebuit să facă și datorii mai ales, că nu a primit ajutor din Australia precum sperase înainte de expediție. Se va mai fi gândit la mamă-sa bătrână, la nevasta și la micuțul Petru, feciorul tatii de 3 ani. Toți și-au lăsat câte o măicuță, câte o mireasă sau soră și frate, și vor fi simțit în acele ultime momente ale vieții lor toată durerea și mândria, ce o simt astăzi cei rămași în urmă. Ei au murit în un războiu ce-l dau pentru lumină popoarele cari au liniște și pace în țara lor.

Expedițiunea căpitanului Roald Amundsen.

Nu toți câți pleacă în războiu mor. După războaie învingătorii vin în car triumfal. Unul care s'a întors acum câteva luni în triumf e norvegianul Roald Amundsen. Lumea eră pregătită să-l vadă la polul nord și a rămas surprinsă, când a auzit, că în năvala ce se da la polul sud, a luat și el parte. Toată lumea știa cât de serios e pregătit Amundsen în tot ce întreprinde, știa de câtă energie e în stare acest bun cunoscător al ținuturilor ghețoase dela capetele pământului și cum până la plecare nu se făcuse svon despre intențiunile lui, nu-și prea putea explica faptul, că-l vede și pe el la sud. Toate expedițiunile recunoșteau însă, că Amundsen e un rival serios în emulațiunea de a arboră steagul țării la polul austral.

În toate lucrurile mari, lucrurile mici și nebagate în seamă de alții, au partea lor la reușită. Punctul de plecare al expediției a fost astfel ales, încât nu a întâmpinat prea multe greutăți la început. Expedițiile anterioare au avut de lucru cu Barierele de gheață, ce sunt trase în jurul continentului dela sud.

Cum gheața nu se topește niciodată în Antarctica, zăpada veacurilor se înmagazinează în pături tot mai groase și curge dela mijlocul continentului înspre litoralul mării ghețoase ce-l împrejmue. De mii și mii

de ani, de când zace îngropat, zăpada s'a făcut gheață în urma apăsării păturilor superioare, și a ajuns înălțimea de 40—100 m. Până când ghețarii ajung la marginea mării, mai creapă, se mai sdrobesc, dar rămân încă împreună. Indată ce au ajuns în mare, nu mai ești sigur ce va face bucata de gheață de sub picioare. Se poate rupe, și mânat de lopețile vântului, să călătorească spre nord către ecuator. Intre întărițile și turnurile ce le formează munții de gheață în jurul continentului, corăbierii nu îndrăsnesc să se apropie, căci corabia s'ar putea izbi de partea de sub apă a muntelui. Barierele înalte de zeci de metri încă nu pot fi trecute, decât în foarte puține locuri, cari pe hartă nu sunt însemnate, fiindcă aceste bariere se schimbă aproape în fiecare an. Multe expedițiuni au trecut pe sub ferestrele turnurilor de gheață, dar nu au putut pătrunde în interiorul cetății atât de bine păzită.

Amundsen asămănând hartele diferitelor expedițiuni, cari s'au abătut în marea Ross, a putut constata, că unul dintre sinuri, numit de diferiții călători cu alt și cu alt nume, (S. Ballou, Balenă) din 1841, când a fost acolo căpitanul Ross, și până acum nu s'a schimbat aproape de loc. Din acest fapt el a dedus că în acel loc trebuie să fie pământ uscat. Înspre acest sin și-a îndreptat el corabia și a putut ajunge cu ajutorul vaporului „Fram“ mai înspre sud decât oricare altă expediție. Presupunerile lui s'au adevărat și a mai avut și noroc că barierele tocmai în acest loc erau mai prolongate și așa a putut folosi săniile la transportarea celor necesare în acest continent, în care nu se capătă nimic de ai da toate bogățiile lumii.

La început credeă, că stațiunea de iarnă să o zidească în depărtare de mai multe mile, nu cumva să pornească gheața înspre mare cu baracă cu tot și să facă preumblări pe apă fără voia lor. Dar fiindcă locul, unde au debarcat ei, eră prins de pământul uscat de desubt, au putut zidi casa în apropierea țămurilor și timpul, ce-l mai aveau până se apropia noaptea polară cu frigurile ei, l-au întrebuințat pentru transportarea cât mai înspre sud a proviziilor. Din 10 Februarie până în 11 Aprilie au dus peste 3000 kg. mâncare în trei stațiuni la gradele 80, 81 și 82. Stațiunile acestea le-au însemnat, ca să nu le peardă în omătul fără urme.

Frigul eră de -50°C încă înainte de a dispărea soarele de pe orizont. Se puteau deci aștepta la un frig cu mult mai mare atunci, când soarele se va retrage și noaptea polară va îmbrăca pământul pentru $\frac{1}{2}$ an. S'au îngrijit deci, ca în contra frigului să fie apărați câinii, cari aveau să transpoarte săniile spre sud. A zidit deci și pentru cei 97 de câni corturi de jumătate în zăpadă și fiecare om avea să îngrijească de 12 câni. În curând a căzut zăpadă groasă în care și-au săpat peșteri și coridoare până la magazinele combustibilului și până la corturile cânilor, așa încât în viscoalele cele mari, nu trebuiau să iasă pe afară, decât ca să facă unele măsurări și observații meteorologice. În casă aveau toate comoditățile ce le

putea da o casă alcătuită în grabă din lemnurile aduse cu corabia din Norvegia. În o peșteră săpată în zăpadă și-au făcut baie de vapori, — va fi fost destul de plăcută și călduroasă —, așa încât Amundsen în descrierea călătoriei sale, zice despre „Framheim“, cum a numit el stațiunea de iarnă, că era „un adevărat sanatoriu“.

În 21 Aprilie soarele a venit mai aproape de Europa și a dispărut cu totul de pe orizontul celor dela Framheim. A urmat o noapte lungă, de 6 luni, în cursul căreia s'au pregătit bărbătește pentru vara următoare. Bjaland, care între ei se pricepea mai bine la cioplit, a transformat săniile, cari erau prea groase și prea grele, reducându-le greutatea la $\frac{1}{3}$ parte. Căpitanul Johansen a pachetat merindea în lăzi ușor de transportat. Până când a pachetat el cele 42000 de pâni, alții se îngrijeau de bucătărie, de observațiuni astronomice și meteorologice și așa s'a scurs pe neobservate cele 6 luni de noapte.

Când soarele a apărut iarăș pe orizont, toate erau în cea mai bună rânduială. În primele zile ale lui Septembrie a plecat expediția spre sud, dar după câteva zile a fost silită să se reîntoarcă. Temperatura dela 30° C frig s'a coborât la 55° C. Oamenii s'ar mai fi apărat ei cumva, dar bieții câni nu ar fi putut suportă acest frig. Până pe la mijlocul lui Octombrie, au vânat, câștigând în felul acesta carne proaspătă.

În 20 Octombrie temperatura era 1° C de căldură. Amundsen cu 4 oameni, 52 de câni și 4 sănii a plecat spre pol. În 5 Noembrie ajung la gradul de lățime 82 unde era ultimul magazin de provizii. Începând dela acest loc au însemnat drumul prin bulgări de zăpadă. Câtă muncă a dat acest fel de însemnare, ne putem închipui dacă vom ști, că au făcut 9000 de astfel de bulgări. La gradul 83 de lățime au observat în direcțiune sudvestică un șir de munți ce se întindea înspre Țara Victoria. Până aici au mers mai mult pe șes, dela acest loc începând pareă un munte aruncat peste celalalt în înălțimi de câte 3000—5000 m. Vârfuri spinate și ascuțite ieșau ca acele spre cer din marea ghețarilor strălucitori în razele soarelui, ce rotea ziua întreagă deasupra orizontului.

Urmând direcțiunea sudică, trebuiau să treacă peste acești munți. A urmat greutatea drumului. Din un ținac de munte a coborât în adâncurile de ghețari ale unci văi, ca să urce din nou cealaltă coastă a muntelui. Peste ghețariul numit „Axel Heiberg“ a trecut pe lângă vărfurile numite „Fritjof Nansen“ și „Don Pedro Christophersen.“ În 22 Noembrie ucid 24 de câni ca să hrănească cu carnea lor pe ceilalți. În cele patru zile cât au stat la așa numitul „Abatoriu“ chiar Amundsen și tovarășii săi s'au ospătat cu carne de câne. Trec peste un alt ghețar numit Ghețarul dracului — botezat așa

de bine ce să poate trece peste el — și ajung în o înălțime de 2850 la Pavilionul-dracului.

Deodată scena se schimbă din nou. În o înălțime de 3360 m. întâlnesc un platon întins în care vânturile au încetat. Era o împărăție a vremii frumoase acest loc, precum dovedea aceasta și zăpada așezată frumos în pături uniforme. În acest șes era și polul sud. L-au numit deci Platoul sau Țara Regelui Haakon VII. În 14 Decembrie ajung la ținta călătoriei, cu teamă în suflet oare nu cumva a fost altcineva înaintea lor în acest loc? Cu aparatele astronomice măsoară înălțimea soarelui în fiecare oră ca din ele să socotească, dacă de fapt sunt la pol. Ridică în locul unde cred că e polul pământului un cort și arborează pe el steagul Norvegiei. Trec peste acest punct încă 9 km și în jurul cortului fac un cerc cu o rază de 8300 metri. În cort lasă o scrisoare adresată regelui Haakon VII, în care se spune ce au făcut, și mai lasă câteva aparate astronomice, ca acel care va veni după ei să poată socoti că de fapt ei au fost aici la pol. Parecă un om, care nu ar duce cu el un astfel de aparat s'ar putea rătăci pe acolo.

Cum s'a adeverit prin scrisorile expedițiunii lui Scott cortul și steagul Norvegiei nu erau tocmai la pol. Chiar și din socotelile făcute la universitatea din Cristiania au trecut pe lângă pol în depărtare de 1 $\frac{1}{2}$ km.

În 17 Decembrie se reîntorc lăsând platoul Haakon VII și pe el „mica Norvegie“. După 99 zile se reîntorc din nou în Framheim de unde au plecat.

În timpul cât Amundsen a fost la sud, locotenentul Prestrud cu alți doi membri ai expedițiunii au studiat terenul în spre ost cătră Țara Regelui Edward descoperită de Scott cu ocaziunea primei sale expedițiuni. Această parte a expediției, a adunat o mulțime de date științifice de cea mai mare însemnătate geografică.

Corabia „Fram“ nu a stat nici ea în loc. Între ghețarii Antarticeii poate ar fi fost spartă de presiunile uriașe ce le exercită apa înghețată asupra corabiei ce se află în ea. A eșit deci dintre ghețari și a vâslit între America sudică și Africa măsurând afunzimele oceanului Atlantic între aceste 2 continente. Folos practic abia dacă se poate închipui pe urma acestor măsurări, dar pentru știință, pentru înaintarea geologiei și geografiei, nu vor fi fără însemnătate.

Și toate acestea le-a făcut fiii unui popor, care nu trece ca număr peste 2 $\frac{1}{2}$ milioane. Dar dintre acestea 2 $\frac{1}{2}$ milioane doar copii mai mici decât 6 ani să nu știe vestea și să nu simtă fala, ce a adus-o țerii lor corabia „Fram“, care a dus pe Amundsen la polul sud și îl va duce în curând și cătră nord, ca să desăvârșească cercetările întreprinse și să mântue planurile, ce și le-a făcut spre binele științei omenești.

V. Stanciu.

Cronici.

Teatru.

Teatrul modern: „Ziua din urmă“

piesă într'un act de: Caton Theodorian.

Într'un gest a cărui semnificație nu a putut să treacă necomentată, compania dramatică a d-nei Voiculescu a reprezentat lucrarea d-lui Caton Theodorian. „Ziua din urmă“. Se știe într'adevăr, că prezentată Teatrului Național din București, piesa fusese primită de către directorul acestei instituțiuni cu o dușmănie ce nu-și putea găsi îndreptățirea decât în preocupări extra-artistice sau -literare; după cum iarăș se știe, că felul acesta de procedare a fost unul din punctele slabe ale atitudinii d-lui Davila.

Dată fiind așa dar atmosfera creată de împrejurări lucrării acesteia, premiera ei la teatrul modern eră așteptată cu o curiozitate lesne de înțeles.

Trebuie să însemnăm din capul locului, primirea pe care i-a făcut-o publicul a fost mai mult decât simpatică. În împrejurările speciale însă în care a avut loc reprezentarea — și pe cari le-am notat mai sus — aprecierea publicului poate să fie mai puțin ca oricând un criteriu de valorificare artistică. Atențiunea noastră deci va trebui să fie indoită, pentruca buna noastră credință să nu fie surprinsă.

Cadrul în care se desfășoară drama este vicața unei familii formate din mamă — d-na Boldur — și trei copii Luca, Paul și Petre. Unul din ei, Paul, tip de tânăr risipitor, care a recurs uneori și la anumite escrocherii, se hotărăște să se piardă în lume, după ce va fi luat însă dela mama lui o nouă sumă de bani. Încercarea aceasta de extorcațiune însă nu are șanse de reușită, pentrucă refuzul d-nei Boldur este sprijinit de opoziția lui Luca — acesta un adevărat om de treabă. — În neînțelegerea ce urmează între cei doi frați, și care în urmă ia un caracter cu deosebire violent, Paul amenință cu revolverul. Se iscă o luptă, în care Luca încearcă să-l desarmeze; arma se descarcă și lovește pe Petre, un bolnav incurabil, care atras de sgomotul luptei tocmai intrase în cameră. Situația destul de dramatică prin ea însăși, se complică în acest moment prin sosirea magistraților, cari fuseseră convocați la ceasul acesta pentru punerea lui Paul sub interdicție. Pentru a scăpa numele familiei și de rușinea unui asasinat Luca are o soluție pe care o și înfăptuiește imediat: vără în buzunarul lui Paul un pumn de hârtii de bancă, îl scoate neobservat din cameră și explică magistraților, că fratele său Petre, neurastenic, se sinucisese.

Actul acesta, strâns încheșat și cu deosebire „saisissant“ prezintă o particularitate destul de specifică în aceea, că conflictul nu se desfășoară prin însăși momentele principale ale fabulației, — ci paralel cu acestea. El constă în faptul, că Luca — singurul om

cu adevărat întreg între cei trei copii — crede că el e mai puțin iubit de d-na Boldur, și încearcă să câștige iubirea aceasta pe care o merită. Trăsătură iarăș caracteristică, acest conflict, care se rezolvă la sfârșit prin plecarea lui Paul și prin moartea lui Petre, se rezolvă prin împrejurări absolut independente de voința lui Luca. Cu toate acestea, personajul cel mai tragic și adevăratul erou e Luca, pe care altfel — sub raportul fabulației — nu l-am putea socoti, decât ca un element oarecare al întâmplării.

Grija cu care autorul a ținut să-și precizeze personajii piesei este pretutindeni cu prisosință răsplătită. Ea este însă uneori — din pricina întinderii prea mici a dramei (un act) — pe punctul de a micșora interesul acțiunii. De fapt însă, expozițiunea situației nu putea să lipsească, iar subiectul prin însăși natura lui schematică, nu putea ocupa — sub anumite primejdii — mai mult de un act. De exemplu: Pentruca rezolvirea conflictului să se facă simpatice în favoarea lui Luca, eră necesar ca ceilalți doi frați să fie prezentați ca cel puțin inutili. Acțiunea îngăduie lui Paul să se precizeze ca atare prin chiar felul său de a se purta. Petre însă, bolnav și istovit, nu putea lua parte la acțiune și nu se putea defini prin însăși curgerea fabulei. Iată de ce prin urmare intervine scera dintre Nina (soția lui Luca) și Petre, în care acesta se dovedește ca aproape definitiv desumanizat de boală. Din dilema pe care o puneam mai sus, talentul d-lui Caton Theodorian scapă printr'o meșteșugită tratare dramatică a situațiilor.

Aceasta e drama în miezul ei și în liniile ei mari. Mijloacele de realizare ale formei nu pot fi nici ele însă neglijate. Nuvelistul Theodorian eră mai dinnainte cunoscut între altele și prin darul apreciabil, care constă într'o emoționantă adecuare a stilului la culoarea momentului. Theodorian, omul de teatru, adaugă la aceste calități curgerea vie a dialogului intuitiv din vicața cotidiană și un fel de „știință“ a acestei vieți. Însemnăm aceste lucruri pentrucă ele sunt o garanță pe care ne-o dă d-l Theodorian în noua d-sale hipostază. Căci într'adevăr, dacă piesa are succes, dacă emoțiunea este meșteșugit gradată, aceasta se datorește în primul rând acordului remarcabil al ideii cu forma în principalele momente ale acțiunii.

Interpretarea, care a fost un succes pentru compania Voiculescu, ne-a revelat pe d-na Elvas, pe care ne obișnuisem să o vedem în roluri episodice și care s'a achitat mai mult decât conștientos de acest rol dificil. Aproape foarte bine d-l Florea Simionescu, care în Paul a dovedit calități de adâncă înțelegere. Tot așa de înțelegători d-l Storin (Luca) și Manolescu (Petre). O singură notă discordantă d-șoara Faliero, care a fost pe punctul de a face inapreciabil sfârșitul piesei.

N. I.

Vieța culturală.

Scrisoare din Franța.

Pierre Loti despre războiul din Balcani. — Sălbătâcie bulgărească. — Noul poem dramatic al d-șoarei Elena Văcărescu. — O nouă campanie a umanitariștilor francezi. — Apărarea crimei. — Maurice Maeterlinck despre moarte. — Nemurirea sufletului. — Misterele morții.

Paris, Martie.

Volumul cel mai recent al d-lui Pierre Loti a apărut de puține săptămâni. Titlul său, de mare actualitate, este „La Turquie agonisante”. Cetitorul se așteaptă, mai înainte de a deschide cartea, la două lucruri: a regăsi stilul admirabil al ilustrului romancier și cunoscuta simpatie a d-lui Pierre Loti pentru neamul turcesc. Și cetitorul nu se va înșelă.

Dar însăși coperta volumului în chestiune e făcută să ne pregătească la lucruri oribile. Pe ea figurează un clișeu înfiorător. Clișeul acesta îl infățișează pe un ofițer turcesc, căruia Bulgarii i-au tăiat buzele, urechile și nasul, pe care l-au retrimis în tabăra sa, imagine a unei răsbunări mizerabile, atroce și barbare. Și opera lui Loti ne informează despre ferocitatea beligeranților creștini din Balcani, cărora Franța le-a arătat până acum o simpatie pe cât de exagerată pe atât de nejustificată. Academicianul francez își arată, în fraze armonioase, indignarea pe care i-o inspiră nedreptatea cu care Europa a luat fără încetare partea slavilor, în vreme ce nu a găsit față de Turci decât indiferență și răceală.

Partizanii cei mai calzi ai creștinilor din Balcani și mai ales ai Bulgarilor, încă se vor cutremură de groază și de desgust, cetind „La Turquie agonisante” a lui Pierre Loti. Și antipatia pe care li-o vor inspira Bulgarii va fi cu atât mai aprigă, cu cât își vor da seama de ipocrizia cu care acest neam și-a ascuns apucăturile-i sălbătice și crude. Trimișii presei europene în Balcani ne-au obișnuit până acum cu descrieri prolixă ale cruzimelor comise de bajibuzuci și de arnăuți. Când ne vorbeau de cadavre decapitate și mutilate, de femei ucise și de prunci ciopârțiți ne așteptam ca autorii acestor grozăvii să fie musulmani. Victimele erau întotdeauna creștine. Dar corespondenții de război nu au pomenit niciodată de atrocitățile săvârșite de Muntenegrini, de Sârbi și mai ales de Bulgari. D-l Pierre Loti și-a luat sarcina să ne reveleze adevărul. D-sa o face în mod hotărât, documentat, incontestabil. De-acum nu ne mai este permis să ne indoim. Și îi vom uri pe Bulgari cu atât mai vițuros, cu cât ne vom convinge că reputația de popor civilizată și leal pe care și-o câștigaseră în Europa, a fost usurpată. Turcii au săvârșit monstruoziități — de acord — dar barbaria lor nu a fost complicată cu fățarnicie. Bulgarii, dimpotrivă, au fost cruzi și odioși în umbră, pe când în fața lumii au avut numai cuvinte de jale pentru atrocitățile turcești și lingușiri mieroase pe lângă presa și conducătorii marilor puteri. Faimosul lor reprezentant,

doctorul Danew, ne face din această pricină, impresia unui al doilea Peksuiff, admirabila creațiune a lui Dickens.

Reflecțiile de mai sus le va face oricare cetitor imparțial al cărții lui Loti. Afară de aceasta, marele romancier ne pune în curent și cu virtuțile poporului turcesc, cu cinstea, cu lealitatea acestui neam oprost. Și afirmările acestea nu mi-au părut exagerate.

*

Noul poem dramatic al d-șoarei Elena Văcărescu ne pare și el oportun, cel puțin ca rezultat. Titlul lui este „Maolea”. Opera pare de actualitate, acum cu prilejul războiului balcanic. Nu știm dacă d-șoara Văcărescu a avut în vedere această actualitate. Poemul ei a fost cetit la cercul „Analelor” din București. Aceeaș revistă parisiană publică într'unul din numerele ei trecute un fragment din poemul scriitoarei franco-române.

Știi poate că subiectul acestei opere este o poveste de iubire, care se petrece în evul mediu, pe malurile Dunărei, pe vremea splendorilor bizantine. Maolea, prințesă bizantină, fiica unui voevod fanariot îl iubește pe Fuior, tânăr boier român. Dar tatăl tinerei fete îl urește pe Fuior și îi mărturisește fiicei lui că îl va inecă în Dunăre din porunca sultanului. Maolea, se aruncă și ea în unde, după iubitul ei.

Dar amândoi scăpară de moarte. Tânărul boier rătăcește ca un vagabond pe întinsurile țerii, în vreme ce iubita lui se reîntoarce la palatul princiar. Într-o zi, Maolea vede în fața ei pe acela pe care-l credea mort. I se pare că are de-a face cu fantoma lui și își străpunge pieptul cu un pumnal. Fuior se omoară și el.

După cum vedeți, regăsim în acest poem violențele romantice, așa de scumpe d-șoarei Văcărescu. Ca și în Cobzarul, vedem numai sânge și omoruri, dar nici un adevăr etern, nici o idee, nici un sentiment profund uman. Nu putem contesta o oarecare armonie în versurile poetei. Pe alocuri însă, declamațiile emfatică și goale ne întristează. Unele versuri ne izbesc printr'o acumulare de adjective violente și rău sunătoare, printr'o străduință penibilă de originalitate. Bunăoară:

Venimeux carrefour de races et de flux,
Perfide, enchanteresse, et debout et ployée,
Sur ses nombreux coteaux mollement déliée, etc.

D-șoara Văcărescu posedă admirabil limba franceză, lucrul e cunoscut. Dar în oricare limbă ar scrie d-sa, sunt sigur că i-ar răni din când în când pe cetitorii dornici de frumos. Operile d-șoarei Văcărescu îmi apar ca acele obiecte de fier și de zinc, destul de iscusit lucrate, dar inconsistente, peste cari s'ar așterne un strat subțire de aur sau de argint, sclipitor la soare. O simplă sgărietură e însă de ajuns pentru a ne da seama de adevăratul metal din care sunt făurite.

*

În aplicarea legilor întocmai ca și în exercitarea apucăturilor născute și consacrate de nevoile societății, trebuie să se țină socoteală, mai înainte de orice mediu, de împrejurări și de valoarea omenească. Ri-

gorismul se preschimbă ușor în pedantism, și pedantismul în defect. Polemica încinsă în jurul cazului Ganzy e cea mai bună pildă a rigidității și a excesului umanitar.

Numitul Ganzy, al cărui proces a fost înglobat în vestita afacere a bandiților tragici al căror verdict s'a dat zilele trecute, este cărciumarul în al cărui han s'a adăpostit asasinul Bonnot de tristă memorie, și unde șeful siguranței Parisului d-l Yonin a aflat în vara trecută o moarte așa de tragică. Tovarăș de principii cu redevabilul anarchist, Ganzy i-a oferit lui Bonnot o ospitalitate criminală. În vreme ce banditul se crede la adăpost, Yonin, însoțit de trei agenți polițieniști s'a prezentat la hanul lui Ganzy și l-a somat să-i spună în ce odaie se ascunde tâlharul. Ganzy, care știă prea bine cine eră mizerabilul său mosafir precum și de ce eră capabil, s'a mulțumit să răspundă șefului siguranței că el are un singur oaspete, pe care nu-l cunoaște, într'o odaie din catul întâiu. Cărciumarul l-a trimis astfel pe Yonin la o moarte sigură, în loc să-l prevestească că banditul eră veșnic înarmat până în dinți. Reprezentanții autorității au pătruns așa dar fără nici o bănuială în odaia aceluia pe care Ganzy îl reprezentase ca nefiind Bonnot, și Yonin a fost ucis cu trei gloanțe de revolver, iar agentul Colmar rănit grav. Bonnot a putut scăpa grație confuziunii produse de actul său criminal.

Cărciumarul Ganzy a fost arestat și judecat ca complice. Dar nu aceasta ne interesează, ci incidentul care a avut loc la el o jumătate de ceas după asasinarea lui Yonin.

Înștiințat prin telefon de moartea șefului și a prietenului său, d-l Guichard, subșeful siguranței Parisului, a dat fuga numai decât la cărciuma lui Ganzy, la Choisy-le-Roi. Când a văzut cadavrul șefului său și după ce află cum se petrecuseră lucrurile, mânia și durerea îl scoaseră din fire și într'un gest spontan el îl palmui pe mizerabilul Ganzy. Actul acesta a stârnit protestări grozave și exagerate, în recentul proces. Advocatii acuzatului și întreaga presă socialistă au scos țipete de indignare. au exploatat cazul, au urlat, au răcnit că Guichard a săvârșit o infamie, că a călcat legile demnității omenești. La ședință, subșeful siguranței a recunoscut în sinceritate că, într'adevăr, în fața cadavrului șefului și amicului său durerea și mânia l-au făcut să redevină pentru câteva clipe un simplu cetățean și că l-a palmuit pe Ganzy într'un irezistibil impuls de indignare.

Dar amatorii de dezordine și de vorbe mari, dulcii umanitariști, așa zisele sentinele ale civilizației nu așteptau altceva pentru a protesta. Și e ridicolă, într'adevăr revolta ior. A-l acuză pe un funcționar superior de infamie fiindcă a palmuit într'un avânt de furie pe complicele banditului care-i ucisese șeful; a-l vesteji în numele civilizației și al demnității omenești — iată o acțiune desgustătoare și stupidă. Căci e imbecil spiritul care-i animă pe domnii socialiști a luă apărarea unui ucigaș împotriva unui om cinstit pe care actul criminalului l-a umplut de indignare. Aceasta însemnează a răsturna fără de noimă noțiui-

nile cele mai elementare de judecată și de bun simț. Aceasta mai denotă o vinovată simpatie față de tot ce e criminal. Excesul umanitarist ne-a obișnuit până acum cu multe ciudățenii, dar niciodată el nu a mers așa de departe. Niciodată el nu ne-a părut mai îngust și mai stupid. El e făcut să desguste de civilizație pe oamenii cu scaun la cap. Ceeace e mai trist, e că aceia care admit acest punct de vedere s'au arătat a fi destul de numeroși în Franța.

*

Maurice Maeterlinck a fost ridicat de guvernul Republicii la demnitatea de mare ofițer al Legiunii de onoare și această decorare a marelui poet coincide cu apariția volumului său: „La Mort“.

Chiar înainte de a deschide volumul, ne-am putea închipui aproape cu siguranță, că un spirit adânc și veșnic preocupat de problema ființei, cum e acela al lui Maeterlinck, va ști scrie despre moarte fraze fascinătoare și nespuse. Autorul „Păsarei Albastre“, pe care l-au atras întotdeauna legăturile misterioase cari merg dela om la om și dela om la necunoscut, privește moartea ca pe cel mai mare mister. Dar în vreme ce îi place să creadă că din misterul sufletelor vii inteligența omenească va reuși să degajeze cu timpul cât mai multe din elementele neștiute, el este hotărât sigur, că moartea nu va fi niciodată înțeleasă și nici măcar aproximativ bănuită de pătrunderea umană.

La Rochefoucauld are, printre altele, o maximă admirabilă: „Sunt două lucruri pe cari omul nu le poate privi în față: Soarele și Moartea“. Maurice Maeterlinck e de aceeaș părere, cu rezerva însă că moartea nu are nici față nici dos, nici formă, nici culoare, nici dimensiune nici temperatură, așa că ea nu poate fi, nu privită, dar nici măcar bănuită de nicăiri.

Desigur că Maeterlinck ajunge la această concluzie după capitole frumoase, după considerațiuni filozofice numeroase, după studii multilaterale ale sufletului omenesc. El studiază mai ales nemurirea acestui suflet cu toată întinderea de care este capabil, și care e vastă, într'adevăr. El se plasează în acest scop în afară de orice religione, formând ca să zic așa o siluetă izolată pe fondul multiplu și haotic al existenței universale. Și marele poet nu poate să admită nemurirea sufletului cu supraviețuire conștientă, adecă existența noastră într'o lume viitoare, având noțiunea perfectă a ceea ce am fost în trecut. Cât despre transformarea noastră, adecă risipirea noastră după moarte în mii de elemente străine unul de altul, Maurice Maeterlinck o admite dacă voiți, dar cu reflecția că, devenind cu totul altceva decât ce am fost și neavând nici o conștiință a existenței noastre trecute, nu putem să afirmăm că suntem nemuritori ca oamenii, adecă ceva întregit, personal, de sine stătător.

Maeterlinck nu crede nici în supraviețuirea sufletelor noastre în alte ființe căci, spune el, în acest caz ne-am aduce aminte de existențele noastre anterioare, ceea ce nu ni se întâmplă niciodată. El ajunge la melancolica concluzie că odată cu noi dispar toate misterele cari ne-au alcătuit, și cel mai bun lucru pe

care-l avem de făcut e să accentuăm cât trăim instinctul nostru de viață, să ne educăm sufletul, trupul, voința fără să ne gândim că vom muri vreodată, închipuindu-ne cât vom putea mai mult că existența noastră va dura o eternitate. Și în această privință flamandul Maeterlinck se găsește a fi de acord cu rusul Tolstoi. Cu toate acestea Maeterlinck recunoaște că gândul morții nu e ușor de alungat, căci el spune: „În viața, în universul nostru un singur eveniment contează pentru noi: moartea noastră. Ea este punctul unde se adună și conspiră împotriva fericirii noastre, tot ce scapă supravegherii noastre. Cu cât gândurile noastre se silesc mai mult s'o alunge, cu atât mai mult se strâng în jurul ei. Cu cât o redutăm mai mult, cu atât mai redutabilă este, căci ea se hrănește din temerile noastre.“

În frumoasa lui carte, Maeterlinck se ferește cât mai mult să afirme; un spirit de o modestie, de o timiditate curat filozofică învâluie opera sa. El scrie: „Este bine să dobândim puțin câte puțin obiceiul de a nu înțelege nimic“ — ceea ce este admirabil când e vorba de un subiect ca moartea. Ideile lui Maeterlinck în cel din urmă volum al său sunt îmbrăcate în fraze discrete, în cuvinte surde, în tonuri transparente, care se potrivesc minunat cu subiectul pe care îl tratează. Și oricât ne-ar spune că a ajuns să înțeleagă din ce în ce mai puțin, el naște în noi, dimpotrivă, gânduri multe, reflecții multiple, sentimente curioase și vagi.

Adrian Corbul.

Însemnări.

O aniversare. Miercuri, 12 Martie n., s'a împlinit anul de când a apărut cel din urmă număr al „Tribunii“, cea mai bună gazetă românească pe care am avut-o noi Românii.

Pentru a răpune acest ziar românesc modern, s'a cheltuit atâta energie și atâta amar de bani, încât și a zecea parte ar fi ajuns ca să se înlătore cauzele nemulțumirilor generale a căror expresie a fost „Tribuna“.

Dar nu înzadar trăim în mediul politic unguresc... Am adoptat și noi procedul unguresc: să înăbușim cu orice preț țipetele de durere, ca tăcerea să-i facă pe toți să creadă că nu este suferință și nemulțumire...

Glăsuț nemulțumirii a dispărut... Au dispărut oare și nemulțumirea și cauzele ei?

⌘

Daniil P. Barcianu. Zece ani s'au împlinit dela moartea acestei figuri reprezentative în viața noastră culturală. Și cu cât se scurge vremea, cu atât se deslușește mai limpede și mai mare sufletul acestui om de carte, care a fost și un model de caracter. Modesta reuniune a sodalilor din loc, de sub conducerea d-lui Victor Tordășianu, a ținut să-i sărbătorească memoria printr'o ședință literară. D-l Dr. Ioan Lupaș, protopopul Săliștii, a vorbit aproape un ceas zugrăvind, cu măiestria-i cunoscută, activitatea multilaterală

și personalitatea lui Daniil P. Barcianu, care poate servi de model generației de astăzi. După cuvântarea d-lui Lupaș au urmat declamațiuni și coruri. Atât d-l Tordășianu cât și d-l Lupaș au săvârșit un frumos act de pietate, care merită recunoștința tuturor intelectualilor idealști.

⌘

Dr. Ion Borcia. A trecut un an de când ne-a părăsit acest prieten scump și nu ne putem împăca cu lipsa lui dintre noi. Senina și blânda lui figură plutește și astăzi în mijlocul nostru, dându-ne îndemnuri de muncă și sfaturi prietenești. Lipsa lui o simțim pas de pas și o regretăm din toată inima. Dacă sufletul lui blând și distins nu mai e cu noi, ne-a lăsat opera lui, care, după cum suntem informați, va apărea în trei volume, în editura librăriei naționale din Orăștie. Primul volum va cuprinde poeziile lui, al doilea piesele de teatru originale și traduse, iar al treilea studiile și articolele lui publicate în diferite ziare și reviste. Opera lui Ion Borcia îi va înveșnici mai bine amintirea frumoasei lui vieți.

⌘

Concertele de iarnă din București. La începutul lunii Decembrie, celebrul dator de coarde bruzelez a lui Franz Schörg a dat două concerte cu muzică de cameră din Haydn, Beethoven, Schubert, Borodin și Tschaiakowsky. O unitate de timbru cum rar se aude, nuanțări subtile, o variație infinită de expresiuni alcătuiau un vis de sunete, învăluit într'o particulară personalitate de interpretare. Mai ales cvartetul de Beethoven în f-dur, a arătat de ce forță muzicală e capabilă această reuniune de oameni de artă.

Tereza Carreno, o renumită pianistă tehniciană, soția compozitorului D'Albert, a avut un succes mare în trei concerte, dintre cari unul cu concursul orchestrei Ministerului de culte.

Carl Flesch, marele violonist berlinez, fost profesor la conservatorul din București, s'a produs în două audițiuni cu o tehnică frumoasă și un stil serios. Fără îndoială însă, concertul pianistului Slivinsky a fost o sărbătoare. Distinsul interpret al muzicii lui Chopin, — poate și cel mai sincer — și-a desvălit în fața unei săli nu așa de pline cum ar fi trebuit, intimitatea artistică a sufletului său, filtrată prin o sensibilitate de expresiune extraordinară.

Într'unul din concertele de orchestră duminicale, profesorul Nona Ottescu și-a condus poema simfonică „Narcis“, al cărei subiect l-a extras din metamorfozele lui Ovid. Programul anunță: „Narcisse“, poemă simfonică (Metamorfoze Ovide); cam curioasă limbă românească, aplicată la muzica unui autor român! Desigur însă, vina culegătorului de litere... Tânărul compozitor s'a produs a treia oară în fața publicului. Deși poema s'a arătat cu o superioritate vădită față de lucrările simfonice precedente, publicul a cam făcut mofturi la aplauze. Debussysmele, par'că au mai dispărut din armonia expresiunilor muzicale ale autorului, tot așa castaldismele din orchestrație. Însă, puccinismele continuă să ia locul unor gândiri muzicale proprii și să se exteriorizeze ca atare; mai ales frazarea metodică e inspirată de Puccini. Desigur, cauza e o

educație mai îndelungată din muzica acestui autor de opere a cărui „vogul“ s'a cam dus... însă. Stilul d-lui Ottescu, negreșit, e mai purificat, ideile muzicale sunt în continuitate, personalitatea i se afirmă din ce în ce.

Celalalte concerte simfonice, sub conducerea d-lui Dinicu, au continuat să-și urmeze regulat cursul. Un festival Wagnerian urmat de un altul francez, cu muzică de Frank, Debussy și Massenet, au ridicat din nou protestările criticii bucureștene. Ceeace e nostim, e faptul că părerile criticilor nu se potrivesc deloc laolaltă. Unii acuză pe conducător că nu știe să interpreteze pe Beethoven și Wagner, în schimb e un bun dirijor al lucrărilor simfonice franceze; alții, că șeful orchestrei e un bun Wagnerist — deși numai Wagner nu se poate cânta la noi, din motive de insuficiențe scenice și instrumentale — și un slab debussist; unii cronicari, și aceștia poate fac mai bine, scriu recenziile mai obiective și mai mult descriptive decât impresioniste, mai mult cronici decât critici; în fine, beethovenistul Weingartner, care a condus la noi vreo două concerte simfonice, s'a exprimat ceva mai binevoitor față de d-l Dinicu: execuția simfoniilor lui Beethoven e foarte bună, lăsând în afară câteva nuanțări de intensitate și culoare a frazelor, nu de expresiune. Chestiune de detaliu, de sigur.

Societatea corală „Carmen“ și-a dat obișnuitul concert de Crăciun; aproape acelaș program, ca în concertul de mai-an. Prof. Kiriac s'a infățșat — ca întotdeauna — ca un maestru în conducere: cu personalitatea exteriorizată și ca nuanțator de detalii. (I. B.)

✘

La frontiera româno-bulgară. Diferendul româno-bulgar preocupă și presa streină. Dovadă cele două tablouri — reproduse după revista ilustrată engleză „Graphic“ — pe cari le publicăm în acest număr.

Tablourile originale s'au lucrat la Londra, după schița-desen a corespondentului englez din București și reprezintă unul: Un țaran român dând explicații la frontieră unui ofițer român; al doilea: interogatorul unui Bulgar, arestat pentru bănuiala de-a fi spion.

.....

Poșta redacției.

— *Manuscrisele nu se înapoiază.* —

C. S. F. Bunul meu prieten „Făgețel“ mă insultă în revista sa Ramuri. Pentru siguranță se ascunde sub râmiforma literă S. La început, am crezut că rândurile acelea vor fi fost scrise de către S. Spătaru, personajul de care se leagă atâta humor național. Dar am vazut că nu poate fi decât Făgețel. Alt răspuns nu va avea delă mine niciodată. Mă respect și îl cunosc... La duel nu-l provoc, fiindcă n'am permis de vânătoare.

Regret doar că prietinel meu, profesorul Lazăr Toma delă Craiova a murit, căci altfel i-ași fi scris să-l ia puțin de urechi.

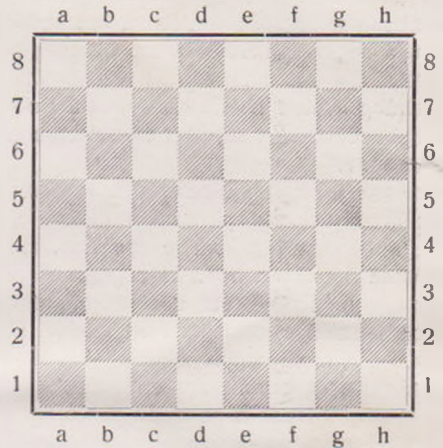
D. N. *Oțotori.*

.....

Șahul.

Începând cu acest număr, cedând numeroaselor dorințe exprimate din partea cetitorilor, revista „Luceafărul“ deschide această pagină nouă, în care va publica probleme și partide de șah, contribuind astfel la răspândirea, în cercuri cât mai largi, a acestui joc frumos și nobil.

Deprt introducere vom da câteva explicații.

Coloanele verticale, comune atât pieselor albe cât și negre, se însemnează cu literele dela a—h; coloanele orizontale se însemnează cu numerele dela 1—8. Se întrebuintează următoarele abreviațiuni: C (Cal); F (Fugar, Nebun); D (Damă); R (Rege); T (Turn), — comune atât pentru piesele albe, cât și pentru cele negre. Semnul + însemnează șah; semnul X însemnează că se ia o piesă contrară.

Întrebuintarea abreviațiunilor este următoarea:

1. $e_2 - e_4$; $e_7 - e_5$ însemnează că pionul alb din coloana e, rândul al doilea, a fost mutat până în rândul al patrulea, aceeaș coloană. Negru a răspuns mutând pionul din aceeaș coloană, rândul al 7-lea, până în rândul al 5-lea;

2. $Ff_1 - c_4$; $Cg_8 - f_7$ însemnează că Fugarul alb din coloana f, rândul 1, a fost mutat până la coloana c, rândul al 4-lea. Negru a răspuns mutând Calul din coloana g, rândul 8, până în coloana f, rândul al 7-lea.

3. $Cg_1 - f_3$; $Ff_8 - c_5$: Calul alb din coloana g, rândul 1, a fost mutat în coloana f, rândul al 3-lea. Negru a răspuns mutând Fugarul din coloana f, rândul al 8-lea, în coloana c, rândul al 5-lea.

4. $0-0$; $0-0$: însemnează rocada mică (Rocada mare se însemnează cu $0-0-0$).

5. $d_3 - d_4$; $e_3 \times d_4$ însemnează că Negru a bătut cu pionul său de pe e_3 pionul alb de pe câmpul d_4 .

În ce privește așezarea tablei, este de notat că întotdeauna câmpul din colțul drept trebuie să fie câmp alb.

Trăsătura inițială e întotdeauna a jucătorului care joacă cu piesele albe.

.....